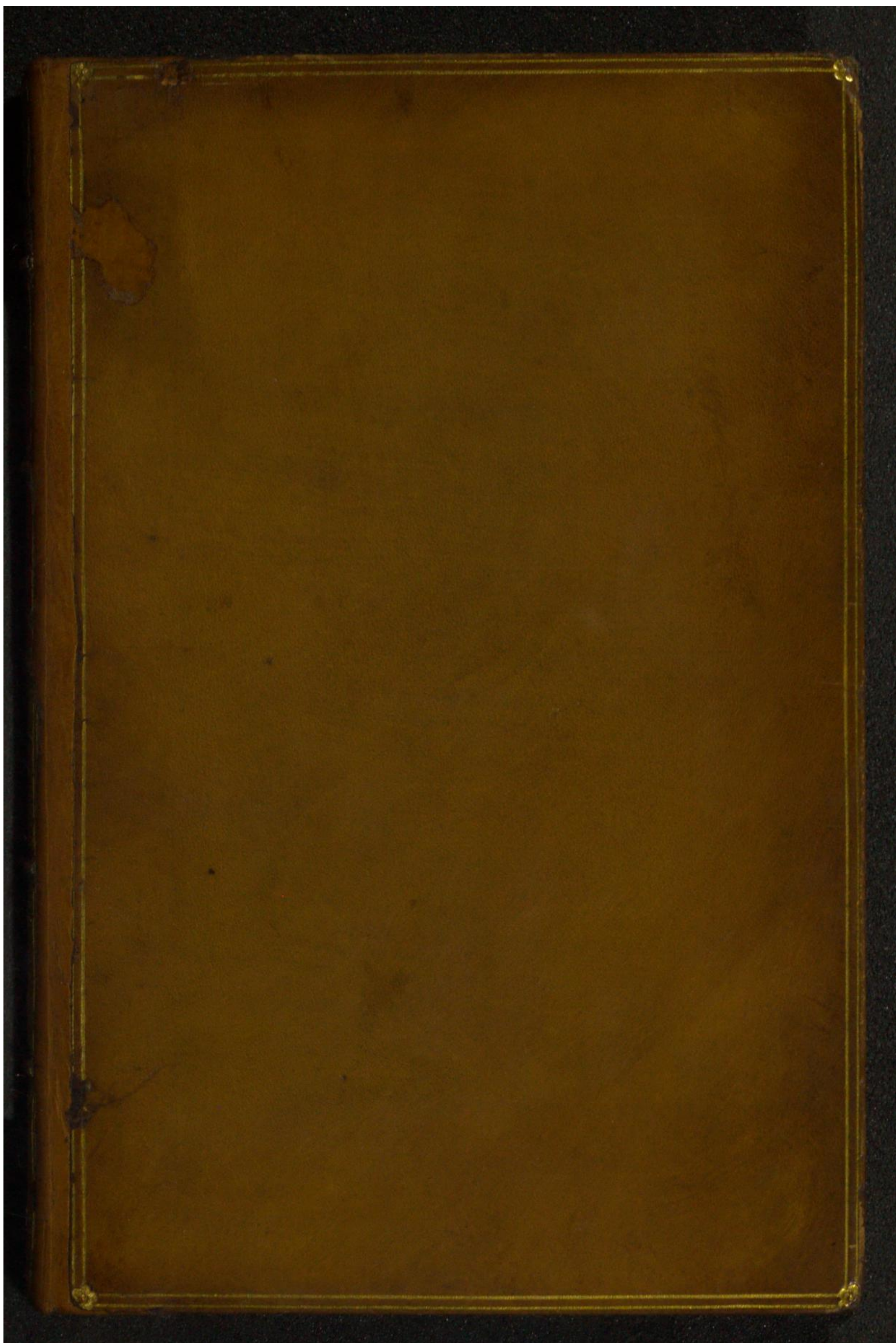
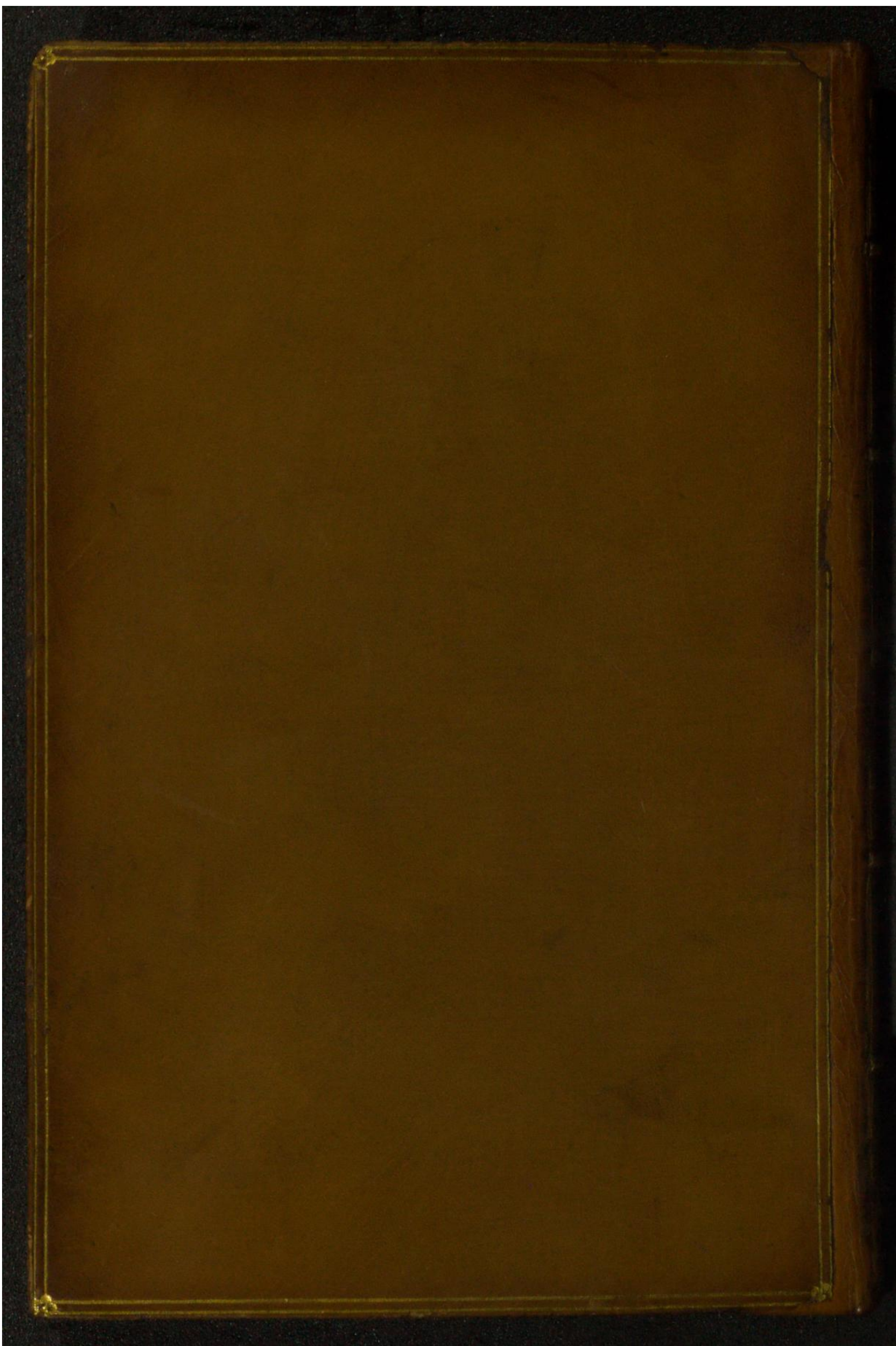

SCHILLER
DE PESTE

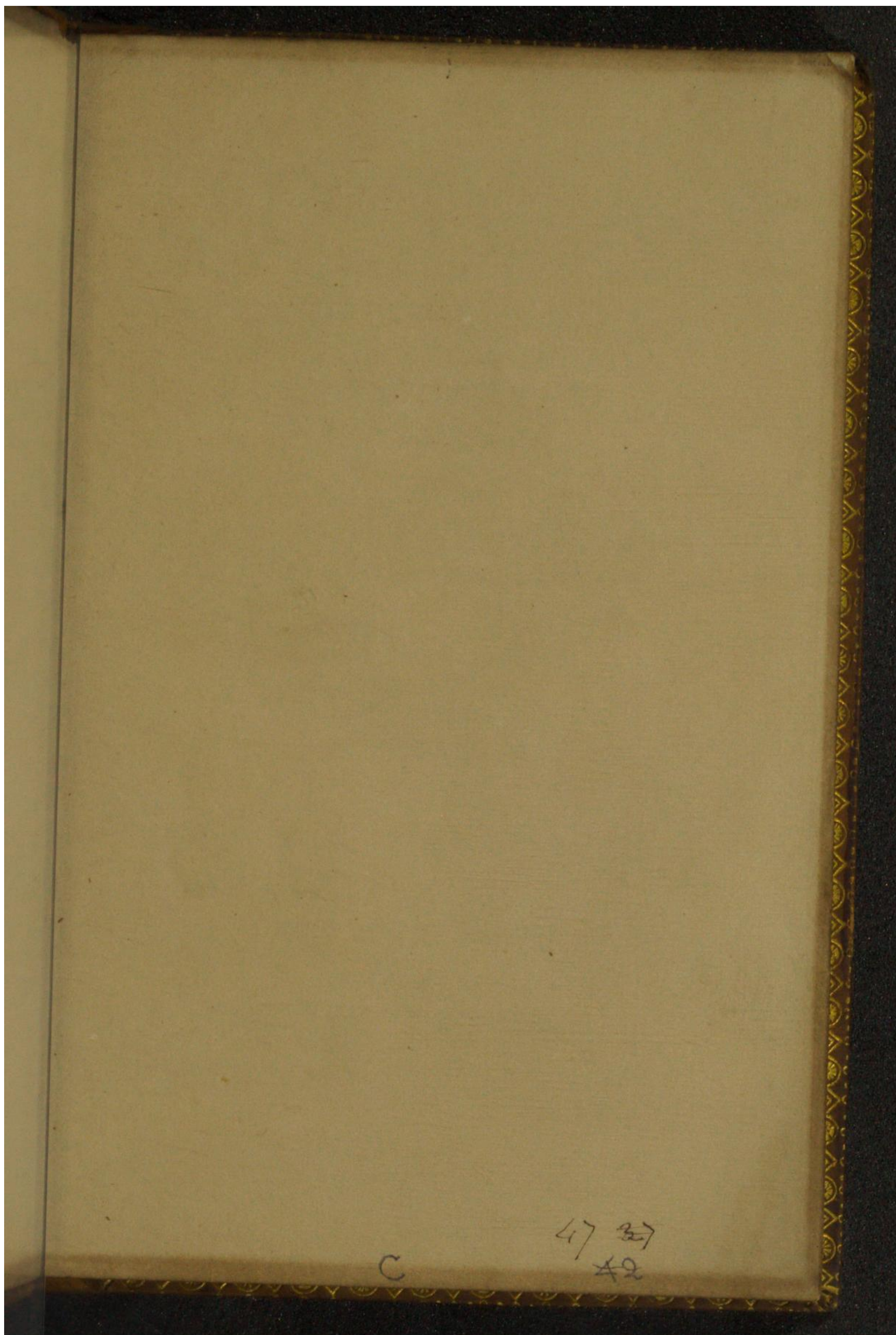

ff 25-60 wanting

DD. IOACHIMI SCHILLERI AB HERDEREN, PHYSICI, DE PESTE BRITTANNICA COMMENTARIOLVS VERE AVREVS.

AD HAEC
ALEXANDRI BENEDICTI
Veronensis, recentiorum medicorum facile principis, de obseruatione in pestilentia libellus, plus in recessu certe quam fronte promittens, a mendis innumeris tandem uindicatus.

BASILEAE EXCVDEBAT
HENRICVS PETRVS,
MENSE AVGVSTO,
ANNO
M. D. XXXI

MAGNIFICO ATQVE PRAE-CLARO VIRO AC DOMINO D. LAMPERTO MACRINO

Christianiss. & inuictiss. Gallorum regis consiliario & in generalibus eius prælijs antesignano & pri-mati, Ioachimus Schillerus Herderensis medicinę doct. Gaudium & Salutem dicit.

SI quicquam alius, extra mortalium aleam citra controuersiã posite Lamberte, post festum, ut prouerbio dici solet, tardius quã uenire censetur, ego is maxi-me, si Dijs placet, sicq; atrocibus & nasutis Zoilis credimus, ero. Habent enim fere omnes, qui inculpatam alioqui rem damnant, præter supplosa, & hæc absq; ratione in ore uerba, unde ne & huius me accusent, atq; perinde id mihi, quod uulgo dici assueuit, bis positam Cramben, venenum esse impingant, summe uereor, dumq; hæc paulo altius ab noctium harum aggressu mecum uoluerem, quam non tutum ingredi iter in limite ipso horrui. Quis enĩ, dic quæso, per tot nefandorũ rabularũ sentinas, nisi aculeos acerbissimos, quis omniũ nisi insignẽ statuat comitẽ effugere per ora potest? An enim hæc potuisse eloquentiæ & Romanæ linguæ parentem Ciceronẽ existimas? An horũ technas

 Homerus

Homerus Poëta insignis & uetustus præte/
rire potuit? Imo alij quamuis Attice, tersecꝫ
satis loquerentur μασιγας semper habuere su/
as. Dumcꝫ animus aliorum periculis edoctᵒ
a fronte hæc mihi prædiceret meus, corde quo
me uerterem hærebam, adeo animum percel/
lit impudentissimorum obtrectatorum auda
tia, ne dicam impudens temeritas. Exulo tan
dem timore, abiecta in illos fronte, nescio quo
consilio aleam iacere, quoniam magno usui
plerisꝫ futurum sperabam, non subpuduit,
quamuis super eadem materia, & de eodem
morbo (qui recens non est, sed ut uiua mihi
uoce indicauit doctissimum, ac patrium illud
numen Erasmus Roterodamus, ante annos
plus minus triginta in Anglia, unde & no/
men hausit, increpuit) plures alij scripserint,
opinione tamen potius a plerisꝫ qui germa
nice rem tradiderunt, negocium hoc tractatū
uideo, inter reliquos uero iudicio meo, &
quos ego uidi, nemo eadē præstitit pulchrius,
nemo felicius, præceptore meo Anthonio
Klumpio Physico Vberlingensi in, Rodmici
lacus, quem Acronium Pomponius uocat,
littore oppidulo. Cumcꝫ & ille pro uirili non
linguæ sed rei potius studeret utilitati (quod
ut plericꝫ recentiorum medicorum faciant
deum precor) uix maleuolorum cachinnos,
morsusꝫ præterijt, adeo improbum est hoc
hominum genus, in quos tamen sermonem
in præsens ne intenderem meum, studio arte/
cꝫ caui, & tacite morbum illis imprecatus,
Herculanū subduxi me. Vt enim lucri plane

nihil

nihil, ita id commodi, quod irritatis extimu/latisq; crabronum nidis alij expectant, reportauissemus. Verum cum in tuta per loca, illũ quem recens de Brittannica pestilentia (quem in binas secuimus parteis, quarum altera prę seruationi, potissima medicinæ parte, altera autem repullulantis morbi, quiue nos deserere non desinit, quin radices perinde agat, curationi attinet) a nobis conscriptum commentariolum iturum agnosceremus, & ut naso cæteros suspenderemus adunco, super eligendo qui horis hisce præesset patrono diu cogitauimus. Quumq; tua mihi protinus ubiq; non satis prædicata celsitudo occurrisset, beneuolentiaq; illa in me singularis, animi deniq; tui uera nobilitas, syncerit as, candor, & generositas allexissent, persuasissentq;, pro more patrio & ueteri illa consuetudine (quoniam te Basilæam rediturum a D. Petro Luca Regi clementiss. a thesauris, acerrimi iudicij, & multarum rerum cognitione viro, acceperamus) xeniolo hoccine exiguo, quod pro ingenij & fortunæ meæ tenuitate iam damus, dedicamusq;, exceptum te iri uoluimus. Arbitrabar enim tanto me cum domino & heroi, ac quod maximum est studiosorum omnium Mecœnati, quem Christianiss. Gallorũ rex ob summam prudentiam, dexteritatemq; ineffabilem, ut illi a consilijs esses selegit, amicitiæ sic facilius, sineq; negocio capturum initia, eademq; perpetua & multum duratura in æuum. Dijs enim ipsis, si hæc efficere possent, an nõ essem felicior? quis quæso fortunatior?

EPISTOLA NVNCVPATO.

Quum nonnihil ſit tanto complacuiſſe viro. Proinde reſtat, nec in te quid aliud deſidero, quã quod pia fronte, animo in tam parua non abiecto, quicquid eſt quod damus, ſuſcipias. Sic enim, ut in cupreſſinis tabulis nomen ſim obſeruaturus tuũ, efficies. Deinde vero Deo opt. max. annuente nos ad meliora, ſtomachoqꝫ magis deſeruitura tuo inuitabis & pro trahes. Supereſt quod valeas, & ut Heſiodiã ſenectam adimpleas, utqꝫ multorum te nobis dierum ſenem Deus opt. Max. efficiat precamur. Vale denuo, Baſileæ pridie Calend. Iunij, Anno ſalutis noſtræ

M. D. XXXI

INDEX

INDEX CAPITVM COMMENTARIOLI PRIMI IOACHIMI SCHILLERI.

SECVNDVM COMMENTAriolum, quod eſt de curatione, hæc obtinet capita.

De ſomno

INDEX CAPITVM ALEXANDRI BENEDICTI.

FINIS INDICIS.

LECTORI S.

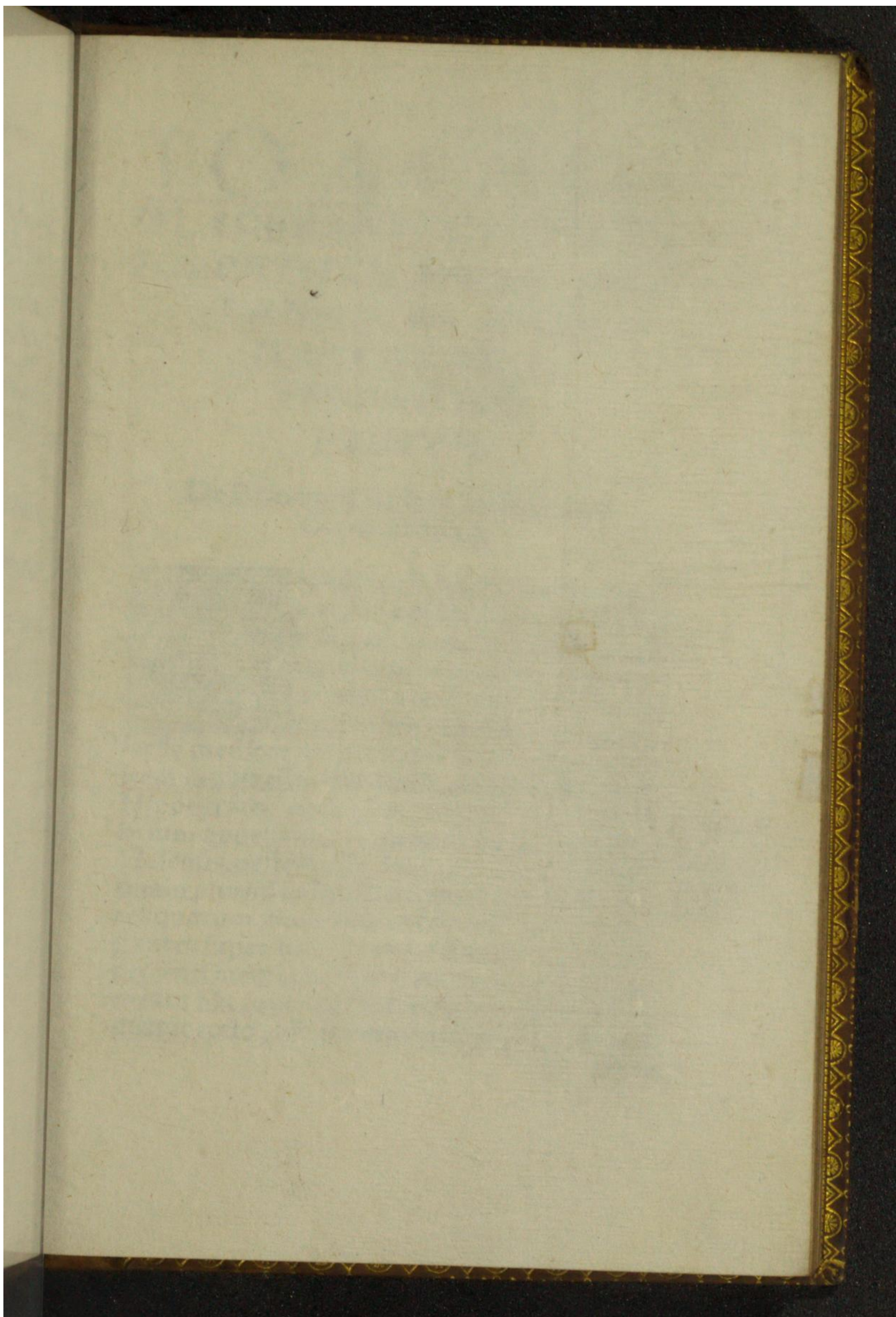
PRæterq̃ꝗ qđ & hic paucoꝝ etiam erratū lorum commonere lectorem diligentē necessum fuerit, nihilominus & id quoque, nempe, quod in exordio libelli Alexandri Benedicti de febribus pestilentialibus, auctoris titulum, quod in antitypo non erat additus, consimili oscitantia neglexerimus, admonentes æque quemlibet contentum esse oportere, eo qui restitutoris epistolam præit. Vale.

¶ Folio 10. facie 2. linea ante penultimam lege primis.

¶ Folio 11. in calce 7. capitis pro siue, lege simplicem.

¶ Folio 13. de animi parthematis, lege pathematis.

¶ Folio 26. Christianissimoq̃ꝫ, lege Christianissimiq̃ꝫ.

IOACHIMI SCHILLERI HERDERENSIS, PHYSICI, PESTIS BRITANNICAE COMMENTARIOLI, SEGMENTVM PRIMVM.

De Britannici sudoris definitione, Caput primum.

TRadita est hactenus non tam a nostri æui medicis, quam uetustis illis, pestilentis febris definitio, naturaque. Perpulchre tamen inprimis (ut mihi uidetur) a Platonico illo Marsilio, ex Galeni, facile medicorum principis sententia, qui pestem inquit esse cum aëreo corpore dracone. Hippocrates uero eam commune genus febrium appellauit. Atque iterũ huius interpres Galenus, pestem esse docet, in omes, uel certe quam plurimos sæuiẽtem morbum. Sunt etiã reliquorum illustrium medicorũ haud inelegantes super hoc morbo definitiões, quas in presenti memorare superuacuum censui. Ego meam hãc superioribus adijciens, toto quod dicitur cœlo, uix me erraturũ putaui, si luem

lib. de spiritalib.
lib. medi. defini.

illam, spiritus, quem nolentes uolentes subin
de trahimus, morbũ dixerim, & ex contactu
febrem, nõ ardentem quidem, si cęteris æqui-
pares, sed lentam, blandamq́; huiusmodi pe-
stilentialiũ nonnullæ depræhenduntur, e qua
rum farina illa quoq; (mea quidem sentẽtia)
consistit. Sudorem, de quo in præsens agim⁹,
li.3. de cri asseclam, comitemue habens, qui non tam
si.ca.3. huic, ut Galenus testatur, quam reliquis fe-
bribus omnibus cõmunis esse assueuit. Qua
propter nõ morbus, si rem rimeris ad unguẽ
cẽsendus est, ex liquido resolutus ille halitus,
sed ut iam diximus, pestilentis ardoris sym-
Qui fiat su proma. Oritur autẽ sudoris defluxio, proru-
dor ostẽdi. tatioq́; a potente primum, & ualida natura,
Hippoc.li. in subiectam sibi materiam, perinde ut in ho
de flatib. stem, vires suas tentante, iudicationis uiam
per occultos humanæ compaginis meatus
inueniente (habitu resoluto, ac in tenuius de-
ductis humoribus, ex principibus viscerib⁹,
corde scilicet, & hepate, superfluam abĳcien-
te humiditatem) adq; corporis vniuersi su-
perficiem reponente. Sed optimo id Dei opt.
max. & naturæ consilio factum esse (quando
hoccine decretorio subitam præcauere mor-
tem) neminem tam rudem qui non intelligat
li. prædic. existimarim. Cæterum ut cum Hippocrate
.1.29. dicamus, asseremus τοὺς μὲν ἱδρῶτας, ἀρίσυς εἶ-
ναι ἐν πᾶσι τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν, ὁκόσοι ἂν ἡμερήσι-
li. de mor. τε κρισίμοισι γίνονται, καὶ τελείως τὸν πυρετὸν ἀπαλ-
decretorio λάττουσιν· ἀγαθοὶ δὲ, ὁκόσοι διὰ παντὸς τοῦ σώματος
γινόμενοι, ἀπέδειξαν τὸν ἄνθρωπον εὐπετέστερον φέ-
ροντα τὸ νόσημα. οἱ δὲ ἂν μὴ τοιοῦτό τι ἐργάσωνται.

οἱ λυσιτελέες &c. Hoc eſt ſi latine reddas, Omnium acutarum ægritudinum ſaluberrimos eſſe ſudores, qui diebus iudicatorijs oriuntur & emergunt, ad vnguemq; febre laborantē aſſerunt ac uindicant. Inculpati uero cenſentur etiam illi, quotquot ſeſe per vniuerſam ſemel corporis molem exerunt. Nam hominē ægrum leuius tolerare morbum inſinuant. Qui uero nihil horum efficere queunt, ne tantillum quidem commoditatis afferunt.

De cauſa morbi. Cap. ij.

SEd ad cauſarum fontiūq; illius peſtis inuentionem, ut ſermonē noſtrū deflectamus iam commodum eſſe uidetur: Hippocr. medici mētem, ſi bonus, acer, & dexter eſt, cauſam, ex qua corpori omnia mala ſcaturiunt, & inquirere, & concipere tradidit. *lib. de glandijs.* Siquidē eodem teſte, ſi quis eas probe cognoſcat, ꝓſpectaſq; habeat, potens eſt ea adferre, quæ corpori ualde accōmodent præſidia: quēadmodū e contra letalia ſæpe pro ſalutiferis pocula, ſi alio tramite, qui abſolutā inueſtigādarū cauſarꝝ methodū nō tradit, incedat, aut certe declinet. *li. de flati.* Clamauit Galenus plꝰ ſemel, in omni cauſarꝝ genere, diligenter aduertere, ex qua maxime potētia ægrotare contingat. *li. de diffe. feb. 1. ca. 3.* Hanc aūt cū fere nemo hodie feliciter aduertat, accidit ut hallucinatio ſit ineffabilis, error uero maximus, potiſſimum uero circa deteſtādos illos paſſim empyricos, Theſſaloſq;. Sed longius hæc quam uolebamus, quapropter ἐρημαξοπένοι unde digreſſi ſumus reuertamur. Habet autem principes cauſas quinq;

Prima causa. pestis hæc. Vnam maximam, quæ pijs preci-
bus, & ieiunio auferri potest, Deo opt. max.
cœli super nos inclementiã accidere iubente,
quod etiam Zoar, qui primum mihi uenit in
buccam testatur. Auicenna uero optimus
li.xi.metaphys. senex, Attende, inquit, omnium istorũ euen-
tuum dispositionem, & crede quod de diui-
nis dicitur flagellis, quæ descendunt super fla-
li. anaton. 11.ca.26. gitiosorũ peccata, etc. Alexander Benedict.
Veronensis medicus illustris, nõ sine naturæ,
& maiestatis diuinæ iniuria, morbos accide-
re censet. Sed & Ethnici suis dijs multa tribue-
in Phædro re. Plato furoris geminas depingens causas,
unum fieri mentis ipsius intentiõe, ex corpo-
ris causa & origine. Alterum diuinum, siue
immissum, eiusq; Apollinem inspiratorẽ esse.
Prædic.1. à principio. Hippo. monuit hisce uerbis, ἅμα δὲ καὶ ἔιτι θεῖον
ἔνεστιν ἐν τῇσι νούσοισιν, καὶ τούτου τὴν πρόνοιαν ἐκμανθά-
νειν. Hoc est, Pariterq; & si qd diuini morbis
inest, huius quoq; prouidẽtiam tenere. Alio-
rum quinimo plures admodum sunt, qui di-
uinæ prouidentiæ in progignẽdis morbis nõ
parum tribuant. Miror igitur, quæ Pallas
hoc illi miserit in mentem, qui nuper ĩ sua hi-
dropy retologia in hæc ṽba inquit. Sed quã-
uis vera, quæ de morbi causis protulimus,
paucos tamen nobis credituros præscimus,
cum plerunq; & docti & indocti, tanta sine
superstitione concitati, ut hunc morbũ diuina
vltiõe, propter scelera nostra, ab alto in terrã
demissum arbitrentur, qđ tamen, si recte cre-
dimus, longe erroneum est. At quantum a
scopo aberrarit, liquido constat ijs, qui non
tam

tam gentilium, q̃ sacrorum illustrium patrũ libros euoluerunt. An enim non aperte scriptura nobis aperuit, miris olim flagellis Deũ opt. max. rebelles puniuisse? Hezechiel propheta, Ira mea super uniuersum populũ, gladius foris, pestis & fames intrinsecus etc. Moses, Adiungat tibi Dominus pestilẽtiam, donec consumat te de terra, ad quam ingredieris possidendam &c̃. Argumenta uero, q̃bus ille sua dicta corroborata putarat, tantum ad rem fecere, quantũ ingentis Cyclopis calceus tenello infanti.

Hezechiel. cap. 7.

Deute. 28.

Syderibus quinetiam & stellis, quas Planetas uocãt, mira cũ mortalibus conueniẽtia est, ea propter immutandorum corporũ maximam uim obtinẽt. Harũ coitus defectusq́ accurate obseruandus. Inter illas tres sunt futurorum morborum nuncij & præcones, Saturnus, Mars, & Mercurius. Super quibus quoniam nunc narrandi locus non est, supersedeo, adq́ alia hinc transeundum censeo.

Secunda causa

Sed ei quæ præcedenti anno fuit temporũ immutationi nihil non dandum. Hanc enim morbos potissimũ facere Hippoc. testis. Fitq́ semper perpetuũq́ est, si temperaturam suã non ordinatim recipiant, & cum præpostera, non temperata, constãtiaq́ sunt, ut morbi & prorumpant, anteq́ tempus decernant ac remaneant.

Tertia causa. Apho. 1. secũ libri. li. de humo li. de aere, aqua etc.

Nec parũ tribuo uictus eo tempore ratiõi, siquidem manifeste deprehendimus omnes fructus, cæteraq́ singula, quæ ob hominem creata sunt, ut ijs probe uteretur, male con-

Quarta causa.

coxisse Phœbum, semicrudaq; mansa fuisse. Iuuit etiam auxitq; malum frequens multaq; crapula, & in potationib⁹ ociosa uita nostra. Quæ quantum corpori auxilij tribuere pos/sunt, apud se quisq; cogitet, & rimetur.

Quinta causa. Atqui ad ambiētis nos perpetuo aëris cor/ruptionem, causam referre postremā quis ue/tat? (Ego potissimā hanc esse duxi, auiū argu/mento ductus, quæ sub arboribus peste cor/reptæ inueniebantur passim, abscessibus sub ascellis cicerū instar, non carentes) Siquidem

li. med. defini. & alibi Galenus, hāc potissimā omnis pestis causam esse recenset, quæ aliquid in corpore generat, quamuis ipsa sit corporis expers.

li. de spiri. Ipsissimus item Hippo. inspirationi, pestilen/tis constitutionis tempore, haud exiguam tri/buit causam, quoniā mortalibus hæc cū uitæ, tum morborum causa deprahenditur. Attra/hentes itaq; morbosis infectum inquinamen/tis aëra, necessario lædimur, in suam enim na/turam illico nos & rapit & trahit, quo fit, ut

de Crisi li. 2. ca. 3. talis noster, si Galeno credimus, fiat spiritus, qualem nos haurimus aëra. Lædit uero talis, uitales primo cordis spiritus, mox & humo/res ipsos perturbat, quibus in ebulitionem actis, conscendunt inq; tumorem attollunt, quem febrem esse liquido constat. Rhazes in/

li. de pesti. quit, pestem fieri perputrescente sanguine, ef/feruescēteq; ad efflandum rapidam redundā/tiam, Sed abscessibus hæc magna ex parte, quemadmodū nostræ febris redundātia, ua/pore terminatur, finitq;. Quanq; non semper omnes uomicas, bubonesue ostendant: ple/

riq;

riq; enim pestilenti febre correpti præter pa/
pulas ac maculas(ueluti morbilli sunt)per cor
poris partes disseminatas non aliud ferè o/
stendunt signum.

Quos ambiat lædatq;, Cap. III.

VIdimus frequētius hoc morbo oppres
sos corpore cādidos, robustos, pastu
dulci usos,galactopotas , et ut sūma/
tim dicam,sanguineos,eosq; qui antea febri/
bus rapiebantur continuis. Crapulosos item
& quorum uitiosos uasa continebant humo/
res,uentriculosos,crudis se,liquidisq;, quam
corpora ferre possint, subinde infarcientes ci/
bis,copiæ huic nullum adijcientes laborem.
Senibus solis quandoq; pepercit pia, hos enī
(quoniā improbis,& in putrefactionem pro
cliuibus succis destituūtur) arripi minus Pli/
nius autor. Preternauigauit etiam magna ex *Natur. hi.*
parte atrabilarios,et emaciatos corpore,quo *li.2. ca.98*
niam & horum corpora putris succi expertia
erant.

Abscessus cur non ostendat, Capnt. IIII.

BInæ sunt huius rei causæ, Excremēti sci/
licet tenuitas,& corporis ipsiꝰ raritas.
Ambo enim hæc ut profusius & pror/
tentur & effluant sudores,efficiūt nihil intus
relinquēte natura,qđ in collectionē emerge/
re possit,quaꝓpter nec abscessus,nec uomicę
expectandæ. Sudore enī euanescūt, quæ loco
alias insedissent altiꝰ,ubi maior excremēti ad/
fuisset crassities. Quibꝰ aūt nō affatī promāt,

hijs recidiuæ superueniũt, detenta adhuc profundiꝰ in corporis latibulis materia. Sed hæc eorum, quæ iam dicturi sumus, ueluti prælu/dia quædam sint.

De præcautione, Cap. v.
De Aere.

VBi malis inquinamẽtis, quæ humanæ naturæ hostilia sunt, refertũ uidemus aẽra, illud inprimis & agendũ & cu/randum est, ut rupta mora quamprimum ad fugam nos accingamus, in magis tutum salubrioremq; locum, non redeũtes, donec pestis feliciori sydere fugata, in Cymerias procul a/bierit tenebras. Quod si eodẽ te in loco, statu hoc cœli pessimo permanere oportet, fac ut te in placitas illico recipias aulas, situ quidẽ (nisi pestis desuper, nam tum abyssi petendi sunt, veniat) ob permeantem phœbum altas, & quæ ab aeris tabe absint procul. Clausas etiam, cœlo nubilo, & turbulento existente, instantibus cũ hoc pluuijs, hudis, inserenisq; diebus, ne transeuntem recipiant hostem. Ad rutilantis tantum solis ardorem apertam habeto palestrã, sed magis ad eam cœli plagam quæ Septentriõi adtinet, flante Borea. Is enĩ cum natura frigidus et siccus sit, omnia quam diutissime (Galeno teste) imputria seruare, corporis superfluitates, quæ pestis huius fo/menta sunt, consumere, roburq; instrumẽtis, astringendo, & in unum cogendo substantiã adijcere potis est. Verum quid Galenum in testimoniũ uocamus? An non M. Varro cum

de tempora. 1.

Corcyræ

Corcyræ esset exercitus, ac classis, & omnes domus repletæ essent ægrotis, ac funeribus, immisso fenestris nouis Aquilone, & obstructis pestilentibus, ianuaq; permutata, cæteraq; eius generis diligentiæ, suos comites ac familiã incolumes reduxit? Morbosos cõtra & pessimos Meridionales & Austrinos iudicato, fœtidas item, cloacam, fimum, stagnũ, spirantes. Ieiunum ædes exire, quoniam tutum non est, neutiq; consulerim, nisi serenum te inuitet cœlum, antidotis quæ deinde dicemus, præmunitus. Pransum, lari relicto, dio se credere præstat. Habitatio tua die noctuq; thymiamata quæq; suauissima redoleat, temperata omni tempore, hyeme calidiora, frigidiora æstate. Odorata enim putrefactionẽ " prohibent, nostri corporis spirit⁹ oblectant, " et prauorum humorũ intemperiem salubrem " in statum reuocant. Tempore uero frigido, " aëre hudo, optimum est, perpetuũ focum ex odoris lignis, pinu, abiete, palma, Elate a Dioscoride vocata, quercu, iunipero, &c. calrie vitioq; carentibus, fouere. Harum enim crebritate tabido aeri antiquitus occursum fuisse uideo. Agron medicus, Athenas magna pestilentiæ ui sæuius infestante, affectorum plerisq; salutarem intulit opem, accensis in proximo ignibus. Eadem fecisse Hippocr. nisi me fallat opinio, apud Galenũ legi. Sed quis hæsitat assiduũ ignem aëris malitiam, frigus, venenosam substantiam, & improbitatem omnem exuere, & abijcere non posse? Verũ diluculo id facere surgẽte phœbo conuenit

li. 11. c. 131.

Agron medicus.

li. de cõm. theria.

Historia.

conuenit, & uesperi quoq;, quãdo nocturna densescere humectatiõe aër incipit, te aũt illi & assidere, et astare decet, cauens interim, ne ab igne ad frigus corpus repente promittas. Sæpius enim apertis poris blandũ subrepsit uenenum. At inter arbores hoc tempore cõ- [Arbores] mendatas, non ignobilis habetur iuniperus, & huius baccæ, lignũ inciditur, cõterũt baccę utraq; carbonibus superinijciũtur. Tamarix arbor exigua, μυρίκη a Græcis uocata, incisa & suffita commendatissima. Ebenus iucũdo odore supra carbones sine fumi tedio suffit, quæ etiam recens ad ignẽ prolata ob pinguedinem accenditur. Laurus item, cuius folia si urantur, pestilentiæ cõtagia prohibere Plini⁹ [li.23.ca.8.] testat̃. Audio Cõmodi Imperatoris medicos [lib.1. Hist.] (ut Herodianus autor est) πρὸς τὴν τοῦ ἀέρος φθο-ρὰν ἀντέχειν λελεχέναι, ἐνωδίαντι τῆς τῶν δαφνῶν ἀ-ποφορᾶς, καὶ τὰς τῶν δένδρων ἡδείας σκιάς, quod est, Noxijs aëris inquinamentis, peramœni odoris laurorum suffitu, & ipsarum suauitate umbrarum resistendũ affirmasse. Sed ut fraxinũ quæ cariem & putredinem nescit, reliquas an- [Plinius.] tecellere credam, persuasit Plinius. Is se expertum inquit, matutinas occidentesq; umbras eius, quamuis sint longissimæ, nullum serpentem attingere. Quod si fronde ea, gyro clau- datur ignis & serpens, in ignem potius, q̃ in fraxinũ fugere serpẽtem. Cõmendantur etiã reliqua bonitate, & odoris flagrantia præcellentia ligna, sicca, acapna, et causima, Quædã enim ob aquosum pingue non accenduntur, nec flãmã recipiũt, quapropter grauius olere

uidentur

uidentur, Ex locis item nondum infectis aduecta. Prohibentur putrida, & uetustate erosa, tetricꝗ odoris. Inter pretiosa est lignum aloës quod est maculatum, odoratum, gustu astringens, cũ quadam amaritudine. Hoc nõ nisi in principum aulis, minuta in frustra incisum optime suffitur. Ex arborum lachrymis comburẽdis, styraci, quem calamitin uocant, & therebinthinæ prima ab autoribus data est palma. Commendauit præ cæteris terebinthinam Auerrois. Deinceps est thus masculum, candidum, in suffitu statim ardẽs, Myrrha, quæ amara, acris, odorata. Ladanũ odoratum, pingue, Lentiscina resina quoꝗ, quę mastyche. Ex uulgaribus sunt, pini, abietis, laricis, & aliarum odoriferarum arborũ resinæ. Ex corticibus suffumigandis, est cinnamomum, casia aromatica, quam ligneam uocant, cortex item thuris, & odorate nucis folliculus μάκηρ. Et citrei mali putamina, quæ odoris gratia ac suauitate, non olfactu tantum, sed & gustu commendantur, huius odorem Auicenna rectificare corruptionem aëris, & pestilentiam tradidit. Sunt etiam ex radicib⁹ aliquæ, quæ accensæ inclemẽtis aëris naturã prosternũt, ut Enulæ cãpanæ, Acori, Iridis, hęc optima, quæ dũ tundit sternutamẽra mouet, Costi, galangę, zedoariæ, asari, gingiberis, iunci odorati, Calami odorati, quem Hippo. myrepsicon. i. ungentariũ, Plutarch. arabicũ appellat. Sequẽtes herbas dũ uirides sunt, manu geres, siccas sup carbões accẽdas: sunt aũt sansuchũ, lauẽdula, libanotis, ozimũ

6. Colliget

Gal. 2. de ali.

Can. 2.

quod

quod Basilicon dicit, saliua, mentha, citraria, origanum, pulegiũ &c. E reliquis, crocum, cariophylli, moschus, ambra, mel, odorata nux, odorata olea &c. Possunt etiã cõmixtis prædictis formulæ ad suffrumigia fieri. ℞. Agallochi, Croci, Cinnamomi, Caryophyllorum, sandalorum luteorum, rosarũ purpurearum añ ʒ ß. mastiches, styracis, thuris masculi, iridis, añ ʒ 1. Ladani ʒ iij. moschi g. v. cũ nardino oleo fiãt trochisci parui drachmæ vnius pondere. Ex illis sæpe (quoniã accepta beneficia diu non retinet aër) suffumigia facere necesse est, pro vice uero sufficit pastillus vnus contritus, & viuis prunis insertus. Pastillos itẽ de ligno aloës, de Cyperis, & Galliam illam moschatam aliptam moschatam descrip. Mes. cæteraq; eius ordinis Thymiamata non uitupero. Delectant enim cõtabescentes spiritus, viresq; deinde & vegetas & firmas reddũt. Nec placet superioribus pure & simpliciter uti, quoniam aliqua ex ijs quũ calida multum sint, frigidiorum interdum ad mixtiõem ad contemperandas naturas affectãt. Malũ sequẽs nudũ manu geratur, quod habet Ladani, bẽzoi, añ ʒ iij. agallochi, cinnãomi. añ scrup. iiij. caryophyllo℞, nucis odoratæ, maceros, añ scrup. ij. ß. thuris, ozimi, drach. ß. Sandalo℞ luteorũ, rosarũ pur. añ. drach. 1. Croci scrup. 1. melissophylli scr. ij styracis calami. drag. iij. Terantẽ subtiliss. & cũ infusione dragachantæ in aqua rosata moschata. q. s. et par℞ styracis liqdæ, fiat pomũ, & Aromatisa cum. g. vi. mosthi, & duobus

ambræ

Suffimenta.

Malum.

Ambræ. Vel si placet, pro religiosis fiat zona oraria. Citrei etiam mali odor inculpatus est Quidam manus & faciem summo mane ex aqua sequente lauant. habet caryophyllorum contusorum grosse. vnc. 5. aquæ melissophylli. unc. 8. aceti rosacei. unc. 4. Ego hanc multũ laudo quoniã & mirifice iuuat. Sed quibus clypeis tempore frigido aeris improbitatem arcere possimus, iam breuiter diximus. Quod si sub æstu, & Syrij stellæ ardore ingruat perniciosum malum, contrario excessu obuiam ire oportet, ut iã docebimus. Atqui superuacuum esse in ipso temporis æstu accẽdere ignem, ex Thucydide discemus, inquit enim in hæc verba: ἐπὶ πυρὰς γὰρ ἀλλοτρίας φθάσαντες τοὺς νοσήσαντας, οἱ μὲν ἐπιθέντες τὸν ἑαυτὸν νεκρὸν ὑφῆπτον, οἱ δὲ κατομένου ἄλλου ἄνωθεν ἐπιβάλλοντες, ὃν φέροιεν, ἀπήεσαν. πρῶτόν τε ἦρξε καὶ ἐς τ' ἄλλα τῇ πόλει ἐπὶ πλέον ἀνομίας τὸ νόσημα, Quod est, vt nos ex tempore vtcunq; vertimus: Vbi morbo correpti aliorum pyras occupassent, alij quidem mortuũ suũ imponebant, ignemq; subijciebant, alij uero alio ardẽte, superiecto quem gestabant, discedebant, primũq; cœpit in vrbe malum multo iniquius grassari. Nec mirum, Caloris enim intemperiem sic & auget, & tabidi aëris maliciam in corpus deducit. Verum, subiectis quandoq; prunis, ea adem ulcendos refrigerandosue spiritus, quæ odorem alias nõ prebent, spirantq; difficilius, cremare suaserim. Vtile est pomorũ & pyrorum nostratum mali item punici, & cotonij accensum putamẽ. Ex lignis: Sandali lurei

li. 11. pelopo. belli

&

& rubei. Myrtus, Berberis &c. Citrei mali et coriandri præparati, atq; acidi lapatij semen. Flores item domesticæ rosæ & syluestris, violarum purpurarū, nymphææ. Solo consternanda sunt folia atq; rami salicis, vitium, & harū capreoli, quos pampinos uocamus, græce uero Helicas, & cæterarum odoriferarum arborum, frigidiuscularumq; herbarum folia. Odoranda sunt frequentiss. mala suauissima, et quæ cū comedunt subacida sunt, ut cotonea & pira, granata, cæteraq; id genus. Pastilli frigidi. ℞ Sandalorum luteorū & alborū rosarum purp. putaminū citrij mali añ drag. ij agallochi cinnamomi electissimi añ scrup. ij mastiches drag. s. Camphoræ g. vi. Ambræ in syluestris rosæ liquore resolutæ g. iiij. Infusiones dragachātæ, uel gūmi Arabici in aqua rosata moschata donec satis. misce, & fiant trochisci parui, & triti carbonibus inserant. Facient huc pastilli de Gallia alefangina descrip. Mesues. Faciē aūt et manus ex rosaceo iure, quod aceti rosacei & ambræ parum habeat, sæpe ablue & immerge. Veteres œnanthino oleo (Herodiano, & Paulo testibus) nares linebant, & mensas eo spargebant. Iudicabatur enim contra pestilentiam ualere. Vestes quoq; mundæ esse debent, rosam olentes & acetum. Sintq; ut uno dicamus uerbo, omnia pura & ornata, tu autem felix.

Herodia. li. 1. Histo.

De cibo. Cap. VI.

SEd ex edulijs quæ magis conueniant, & in quibus cautio existat, iam breuiter dicemus. Cibus omis boni succi esto, dige-

stionis

ſtionis facilis, ex odorato ſubaceſcens, bene coctus, pingue non habens, aſſatus magis ꝙ elixus, uenerem non ſtimulans, et ut Auicen. ait, paucæ quantitatis, actu frigidus, potione copioſior, & quem fames expectet. Adde, ne & ille citra ſaturitatem ſumatur. pri. 21. tra cta. ult. capite. 4.

De carnibus.

De auibus

Ex uolatilibus laudantur mantanæ auiculæ, & quæ in campis, pratisue, ac in vuis per uites degunt, extra paludes ſtagnaq́ꝫ, & quæ mediæ materiæ ſunt, ut Galli, gallinæ, pulli matrem ſequentes, caupones cortinis non inclusæ & ſaginatæ, phaſiani, perdices, attagenæ, ſturni, merulæ, turdi. & gregales columbæ. Harum iuſcula adiecto oui uitello & aceti parum ſorbere ſalubriter potes. Nec improbo ſi cum auri fragmentis decoquas, adiecta agreſta, acido lapathio, uuis præmaturis aceribeſcētibus, vitium capreolis, aut mali granati acidi granis, hæc enim omnia in tutelam addunt. Poteris & acidis ceraſijs, Thebanicis palmulis, omphaciaq́ꝫ uua carnes opplere. & ueru uertere, acido liquore toſtas made faciens partes, ne ignis uehementia exaſſentur, utq́ꝫ ſaporem quem imbibere, felicius retineant. Si autem uentriculi debilitatem, pectoris ſtricturam, quā ἄσθμα uocant, neruorumq́ꝫ conuulſionē uerearis, acida ſacchare, ſuauibus amygdalis, paſſulis, cinnamomo, ſuauiū granatorū ſucco, quæq́ꝫ his ſiľia ſunt cō tempato. Cōgelata et contuſa, roſaceo aceto cōfecta malū nō habent. Anſeris aſcella ſine

querela

querela est, partes reliquæ malæ. Cerebrum gallinaceũ, si modice cum cinnamomo contẽperes admittitur, nec uituperatur hepar. Hædorum uero, & lactentium uitulorũ carnes, queq; his affines sunt, cũ acido semp decoq̃re operepꝛcium. Agninã carnẽ, quæ nſã muscosa, glutinosa, et pituitosa est, Galeno teste, abijciẽdam cẽsui. Nec suilla, & uetusti porci, quæue ex deposito uenit, hoc est, longo tempore sale macerata, admittenda. Hircina tum ad succi probitatem, tum ad concoctionem omnium ineptissima est, mox arietina, deinde taurina, viscera omnia mala.

De sumptis ab animalibus.

Lac improbum est, & nocens, uerum galactopotis pro cõsuetudine aliqñ acidum extracto butyro offertur. Nec bonus habetur caseus, laborem enim doloremue, ut Hippo. inquit, angustiam & flatum inducit, cibos reliquos superaccẽdit, cruditatem parit, & concoctioni resistit. Sed si quis pro more illis uti velit, cõcedimus caprinos tanq̃ omniũ saluberrimos, & qui pro sale cinnamomũ habẽt recens factos, et salis multi expertes. Ouis nõ nisi tremulis in aquam calidã coniectis vtere, cinnamomo modico condiens, panem arantiorum succo aut quouis alio acido prætingens. Assa autem & ad duriciem cocta, pessima censentur. Sint igit̃ gallinarum & recens nata.

4. rat. uide in morb. ac

De leguminibus.

Inter Cerealia semina primas laudes antiquitus habuit hordeum, siquidem lenis erat eius uiscositas, cõtinua, lubrica, iucunda, modice

dice laxa, sitim arcẽs, ablutioni (si opus erat) peridonea, adstrictionis expers, in ventre nõ exturgescens &c. Verum cũ amiserit hodie præcipuas Hippocratis laudes (quippe ex eo parata ptisana insuauis, iniucunda, & si satis coquas, masticatione egens, non lubrica, & quæ flatum non abijcit) suspectum me facit, an in salubriũ leguminum locum reponam, necne. Verum quanto illud bonitati accedit pristinæ, tanto in omnem uitæ usum utilius iudicato. Auenata, si rosaceum acetum redo-leant, optima censemus. Hãc enim omnibus leguminibus digestibiliorem ponit Oriba-sius. Lentes, quoniam flatum concitant, uen-tremq; sistunt, fabas item (nam & has ut-cunq; præpares flatulentum spiritũ nunquã exuunt) non admittimus. At cum lentium pulmentũ, prima decoctionis aqua abiecta, cortice detracto, aceto cõditum, ab omnibus probari uideam, nescio quid mihi hic persua deam, difficulter enim, præpares, coquasque has utut uelis, concitãdi flatus naturã exuere posse credo. Constat temporis protractu ha rum usum frequentiamq; crassissimi corpori ingerere succum. Istuc recensetur panis, qui saluberrimi grani esse debet, optime fer-mentatus. azymus enim & qui leuatus non est, παχύχυμος existit. Curãdum quinimo ne ui tiosis lignis coquatur, malitiæ enim addunt. salis modicum habeat, sitq; unius diei, non ca lidus. Leniores sunt de hordeo, secundo loco q̃ de tritico fiunt. Quos aũt annonæ penuria premit, urgetq;, illis similaceũ et ex spelta aue

li. de cõfec. ciborum.

naque confectus panis non obest.

De piscibus.

Optimi habẽtur saxatiles, recens in flumĩe lympido saxoso uenati, tales sũnt, Scarus, merula, turdus, iulia, ficedula, perca: habent enĩ carnem concoctu facilem, & hominũ corporibus saluberrimam, uerum odoro in uino, ut humidum exuant, decoquito hos, adijcito cũ alijs speciebus acetũ rosaceũ, & punici acidi grana. Pestilentissimi sunt molles, et qui cum tangas lentorem glutinosumq; quiddã relinquunt, ut anguilla, umbræ, &c. Sed & illi qui in fluuiorum ostijs, & stagnantibus aquis capiũtur, quando in eas latrinarũ, aut culinarum, aut balneorũ, aut uestiũ, ac linteorum sordes corriuantur. Vituperamus sale seruatos quot
li.2. ca. 8. quot sunt. Tetinæ recẽtes Dioscoridi probãt. Inquit enim, aluo utiles esse, sed maxime, ius earũ. Assatio quinetiã improbis piscibus malum auffert, præsertim si incisa corpora saluia repleas, & inter prunas liquido cõmixto (qđ ex saluiæ palmulis, aromatib⁹ calidis, optimo aceto constat) madefacias frequentius. Commixtum quo nos utimur. ℞ cinnamomi electiss. unc. I. gingiberis albi drag. iiij. coriãdri præpa. ros. rub. añ drag. I. ʃ. nucis tæ. zedoariæ, cariophyllorũ, odorati calami maceros galangæ añ scrup. ij. cardomomi, trium piperum añ scrup. I. croci, ligni aloës electi añ scrup. xv. Misce singulis singula, & in crassum puluerem tundito, saccharum pro libito adijcito, ne nimium tamen.

De fructibus.

Mala

Mala reposita & quæ moderate acida uel sub ardentiore sole matura decerpta sunt, malum habere non censeo, præsertim si cũ cinnamomi puluere, aut melissophylli folijs aliq̃t (ad exuendã flatulentiã, quam tũ magna ex parte amiserũt) diligentius fuerint cocta, uel frustatim incisa, dempto putamine, & odoro mansa ex uino. Cotonea et pira recenti mulso coquantur, torrida sacchare aspergant. Cerasia acetosa una cũ nucleo modice mansa, parũ obesse credo. sicut nec granata acetosa, & citria mala ac limones. Myrobalana, quã Chebulã dicũt, pruna et psica sicca, amaras amygdalas saccharo obductas, lotũ cappari & aceto conditũ, uuas siccas, austeras fabriles & pensiles abiectis internis brisulcis, fic⁹ maturas, & carycas, quas cũ hyssopo, pulegio, origano, nucibusue, adiecto acido, & ante reliquum cibũ mandere debemus. Infensissimi sunt fructus immaturi, & quæ humorem nociuũ non deposuerunt, suauia cerasia, & melimela .i. mustea mala, pruna, & persica recentia, uuæ, mora, pingues dactyli, suaues pepones, cucumeres, & quæ hisce agnata sunt, nã sine piculo non sumuntur. Quod si pro more sumendos contẽdas, alias aliud modice attingere & in primis mensis ꝓpinare decet, siquidem celeriter pertranseunt, alijsq; cõmode præeunt in secũdis sumpsi mensis una secũ & alia in corruptionẽ trahũt. Cæterũ ut uno dicam⁹ uerbo, ab omnibus praui & aquosi succi edulijs, stomachoq; aduersis, quãtũuis ꝓbe a nõ nullis cõficiant, abstinere in totũ consulerim. *Gal. lib. 2. ali. cap. de Cucu.*

Clam enim ſenſimq́; longa dierum ſerie praꝛuus in uenis ſuccus ex ipſis ſuggeritur atq́; acꝛcumulatur, qui ul' leuicula putredinis arrepta occaſione, febres ſæuiſſimas, & mire contuꝛmaces excitabit.

De Herbis & oleribus.

Lactuca, ſpinachia, lapathum acidum, triꝛfolium acidum, domeſticum & ſylueſtre intyꝛbum, hoc Cicorium, illud endiuiam uocant, Borago, calidioribus temperaturis optime faꝛciunt. Permiſcemus hiſce aliquando menthā, baſiliconem, hyſſopum, ſcabioſam, ſanſucū, meliſſophyllon, betonicam, roremmarinum, uincetoxicum, ſuperaddimus etiam cinnamoꝛmi puluerem. Cucurbitæ uero uſum, quam κολοκύνθαν Græci dicunt, unus omniū Chryꝛſippus in cibis damnauit, aridis autem & exꝛæſtuātibus complexionibus a Rhaze admitꝛtitur. Verum ſi cum uoluptate capere, & nauꝛſeam euitare cupis, ob aqueam qualitatē ſibi innatam origano iunge. Salictarij lupi, cichoꝛrijq́; primæ palmulæ atq́; thyrſi ſuperinfuſo omphacio & roſaceo aceto manducantur. Immerſionibus ſinapis neſcio an quid aliud periculoſum magis. Acidorum ceraſorum, ſylueſtriſq́; roſæ denſatū ſuccum, quē Robub Arabes uocant, ſi odoro cum uino aut acido quodam diluas, utiliſſimum cenſeto, non enī ſalubriora embammata haberi credo. Locuꝛſtis item, quas Repunculos ſiue Napunculos uocant, aceto et pauculo oleo conditis, prmis in menſis utitor. Raphano uero & cepis, acriꝛbuſq́; omnibus parciſſime. Sed de cibis breui

li. de peſti. cap. 4.

Gal. lib. 2. alimen.

ter

ter hæc dixiſſe ſat ſit. Ad potum itaq;, qui & naturalis eſt et neceſſarius ut Plutarchus ait, *li.ſatur.* ſermonem conuertamus.

De potu, Cap. vij.

VInum album, uel ex albo flaueſcens, lene, odoratum, ſubacerbū, mediocre adultis & decrepitis innocuū, pueris quoniam obledit inſigniter, non offertur. Rubeum, odorum, lene, malum non habet. Peſtilentiſſ. quod ſuaue, fumoſum, turbidum. Feliciſſimus qui in poculis modum nouit, quiue cum Euripide exclamat, ἥκοις μοι, μέτριον δέ πως ἥκοις, μηδ' ἀπολείποις, hoc eſt, ſi latine reddas, eho dum ad me, ſed ne quid nimis, at temperate, nec unquam mihi deſis dulcis Iacche. Immoderata enim & quæ nunquam commendata eſt ebrietas, tertiumq; illud & quartum poculum, quod noſtrum non eſt, ſed iniuriæ ad peſtilentis diaconis antra deducunt. Hilareſcere tamen ſtatis diebus permitto, quemadmodum Mneſitheum Athenienſem medicū feciſſe intelligo. Sunt ex Arabibus medicis, qui Baccho νηφάλια facere eo in tempore præcipiant, uerum nos credimus illos uehementia & fortia multum uina intelligere, et preceptū hoc ad Machumetos, ut quidam mecum ſentiunt, tranferri. Eorum enim lege cautū erat ne uina niſi in ſyncopi animiq; defectione biberent. Potentes ignitum & excandeſcens aurum in uinis, quæ pauloante probauimus, ſæpe extinguant, iubeant etiam Abſinthide, quod laudatiſſimum eſſe experior, ut parent miniſtri ſiquidem egregie defendit nos, ſto-

li.5.ca.41. macho etiã utile, ut Diosco. inquit, et tardam concoctionem accelerare facit, auxiliat̃ hepaticis, fastidia discutit ac remouet, ijsq; quibus stomachus negotiũ præbet, salubre. Pauperibus & tenuioris fortunæ, posca non disconuenit, frigidos uero uentriculos lædit. Tempore nõ gelido aquis electis miscemus rosas et aceti modicũ, iulep uiolarũ, rosarꝝ, acidũ sirupũ, siue maliq; punici acorẽ aut cydoneorꝝ succũ.

De motu & quiete paucula, Caput. VIII.

MOderatum exercitiũ, in uicinis duntaxat locis a cõcoctione ocyus aggrediendũ, tum enĩ spiratio nullo plane adficietur incõmodo. Vehemens aũt, & qđ lassitudinẽ inducit, quodue in lõginquis locis sub sole ardentiore fit, tutũ non esse censeto. Verendũ enĩ ne ad magnã anhelitus mutationẽ, ac pororꝝ corporis apertionẽ, hostilis sublatatur spiritus. Qđ si constaret, q̃ maturã olĩ mortẽ, quamue magnã mortalibus iniuriã ac incõmodũ ocia, desidiæ, ignauia, pigrities, attulerint, illa & execrareris, & damnares merito. Verũ quando opus non sit multa in præsens super hijs dicere, exeq̃mur motui & quieti annexa, quæ particularia exercitia dicunt̃.

De frictione.

Corpus uniuersum postq̃ probe descendit cibus, mediocri frictione excalfacito, deinde odoro oleo cõmixtis aromaticis pulueribus perunge, uerꝝ dũ facis hæc, extra aulæ tuę limites pedem eo die ne ponas. Ministris autẽ & astantibus, quibus per otia domi sedere non

datur

datur, ut omni die præsertim mane tepido ro/
saceo aceto membra perfricent præcipio. Mi/
scetur tamen fere semper, quibus neruorum
cura est, ne conuulsione rapiant, uel alio quo/
uis malo, maluatici uini fortis parum.

Sequitur eam, quæ ex odoris unguẽtis fit, frictionem, pororum corporis apertio, & su/
perfluitatis omnis per transpirationem oc/
cultam purgatio, aliam uero, harum meatuũ
qui aperiebantur antea, clausio.

De balneo.

Ad balnea, pro more, et quę ita apud te ino
leuit ueteri consuetudine, rediturus, caue in/
primis ne pyriaterium, in quo plures admo
dum mortalium confluunt, & repetas, & a/
deas, quandoquidem breuis uoluptatis gra
tia, qui præceptum hoc a ueteribus etiam tra
ditum floccifecere, magnam olim deposuisse
felicitatẽ uidi. Quod si causam rimeris, disces
cõmune esse omnibus hypocaustis, ut huma
næ compaginis poros largius aperiant, cutẽ
raram, laxam & mollem efficiant, deinde si
frequentes, succos & commoueant & cor ob
lædant. Verum quando nihil ad præcautio
nem faciant, aptas pesti & faciunt, & digito
quasi indicant fores. Quapropter si incõmo
dum uitare cupis, bis ad summũ omni mense
domi tuæ, digesto cibo, abiectis excrementis,
& sudare, & lauare potes, decoctis in aqua
odoris herbis, quę sudorẽ, concretosq; sordes
pulchre & elicere & abstergere ualeant: facit
autẽ id Chamæmilon, mellilotum, absinthiũ,
citraria, Celtica spica (cuius decocto lybes

olim in lauandis corporibus utebantur) & quæ hisce similes sunt herbæ, mature etiam et in tempore, postquam fluentia detersisti, exiens sub tepida aqua in qua rosæ præbuerit, uniuersum perfundas corp⁹, uel adhibita frictione mixtis rosati olei partibus. ij. nardini par. 1. aceti rosacei parte dimidia inunge. Veteres ut se a peste defenderent Oenanthino oleo, Paulo teste, a balneis usi sunt. At per parꝶ, refert qualia qualia sint, dummō odorata, & quæ patulos meatus optime claudant. Cautum est, ne corpus crudum, & cibis onustum, ac distentũ, ad lauacra protrahas. Perinde enim esset quam si in mare deducas nauem putrem ac rimosam, iccirco & huius te monitum uoluimus.

Plutarch. li. sa. tu.

De venere.

Veneris immulcebres delitias ijs temporibus quibus pestilentia dominatur inprimis periculosas esse ac letales, Oribasius autor. Frequens enim concubitus, Ruffo teste, non tam corporis quã animi naturam dissoluit. Corpus quidem emaciando, et fortitudinem eius tollendo, animi uero intellectum perturbando. Sed hæc ambo debilitas sequitur, nesciens infecti aëris qualitati aduersum ire, idcirco fit ut plures hac ex causa opprimantur & pereant. Mediocre autem concubium, & ut Paulus ait, noctis, sine noxa & damno. Plenitudinem enim uacuat, corpus auctum, leue, uirile, reddit. Et quod ad animum attinet, rationis uim impeditam soluit, ingentes iras remittit, ad modestiam reducit insanientes,

li. Eupo- riston.

Paul. Aeginata. li. 1

tes, & morbis, quos pituita conflauit opitulatur, fastidientibusq; cibi appetentiã restituit. Verum in legittimos matricis cancellos semẽ transfundere Dominus mandauit, quapropter ne & illius immemor esses, monuimus. Ephesi. 5.

De somno & vigilia,
Caput. IX.

MOnebimus hic paucis, ne & somni et uigiliarum modus ignoretur. Quemadmodum enim naturali instinctu assuefecit nos ea quæ in nobis est natura, ita eam ueluti ducem sequendam existimato. Diem uero uigilare, noctẽ dormire, suauesq; capescere somnos, conueniens est. Horum si mutetur quidpiam, malum esse Hippo. indicauit, commonstrauit etiam sæpe experiẽtia. 2. Aphor. 3. Nolo tamen ut Endymionis, Epimenidisq; somnum dormias, quemadmodum e contra nec longas agas uigilias. Laudatur in utrisq; mediocritas.

De animi affectibus seu parthematis, Cap. X.

CAptum curis & timore animumq; soluito, et in desideria si rapiatur, habenis laxis obsecundato, ne demissus in tristiciam, iram, aut furorẽ abeat. Firmant mentem charorum amicorum conuiuia (quę ciborum parcitate, animi tum lassitudine frequẽtant) ludicræ res, ludus, facetiæ, risus, historiarum, insignium uirorum, & nobilium matronarum placitæ commemorationes, citra nauseam tamen, Aesopicæ fabulæ & aniles,

 Musicaliũ

musicalium instrumentorũ uiuæ uoces, soni, cantusue, quæ singula ut animum conseruãt ac reddunt, ita componunt perturbatum ac tabescentem. Lugubres uero ac tristes, & formidulosæ fabulæ, campanarum soni, & omnia quæ in phantasmata, mœroremq; descendere animum faciunt, summe uitanda: quando summe morbum pariunt, ac conciliãt. Est mihi Thucydides author: δεινότατον δὲ παντὸς εἶναι τοῦ κακοῦ, ἥ τε ἀθυμία ὁπότε τις αἴσθοιτο κάμνων, πρὸς γὰρ τὸ ἀνέλπιστον εὐθὺς τραπόμενοι τῇ γνώμῃ, πολλῷ μᾶλλον προΐεντο σφᾶς αὐτούς, καὶ οὐκ ἀντεῖχον. hoc est, Grauissimum uero totius olim mali fuisse animi deliquium, dum quis laboris sui conscius, suum statim despondet animum, quippe longe seipsos magis perdebant neq; malo occurrebant.

lĩ.2.pelop-belli.

De inanitione & repletione, Caput. XI.

IMprobauimus fere semper ĩtempestiuas ingurgitationes, crapulas, & immoderatam, quæ circa cibum potumue, uitam. Nunc uero quoniam de inanitione sermo nobis est, nec extremam esuritionem, inediam, sitimq; experiendam consulimus. Laudatur in omnibus, aurea quæ in medio consistit Mediocritas. Socrates unico sobrietatis antidoto in Atheniensi pestilentia seipsum ab omni cœli impietate insuperabilem reddidit. Alij uero uitæ castitate, uictusq; parsimonia morbos et præuenere, & extremam attigere senectutem, inter quos Antiochus medicus, Telephus Grãmaticus, Apollonius, Democritus

& Xenophilus ille Music⁹, qui centũ & qnq; annis sine ullo corporis incõmodo uitã egit, autor est Plinius. Et plures alij, quos cõsulto iam præterimus, cum quia præsens memoria non est, tum quia recensere prolixum esset. li. 7. ca. 50

De alui officio.

Est insuper nec alui negligendum officium, sed ut accepta hæc reddat, inprimis studendum. Siquidem ab initio antiquorum Orib. teste, semper uisum est pro sanitate incolumi seruanda, ut uenter secundus diebus procuretur quotidianis, & inculpabilis urinarum emissio secundum ciborum aut potionum administrationẽ reddatur. Admonuit nos hui⁹ alibi sæpe Galenus, tum uero in tuendæ bonæ ualetudinis libris. Verum non euntem sponte, leuibus inprimis tentamus, irritamusq; medicamentis, quæ moderate, modeste, & sine tumultu illam deijcere & exonerare possunt. Myrobalanos tamen, & Thebaicas palmulas, quas Tamarindos uocant, quæue stiptica id uirtute efficere ualent, reliquis facile præferimus. Claudent enim simul & aperiẽt. Nec Damascena illa pruna, accepto a Damasco Syriæ monte in quo nascuntur, nomine, quũ ex blande aluum aperientibus, lubricãq; facientib⁹ sint, increpamus, quamuis germana quoq; uirtute illis parum cedere uideam, si matura siccaue præduro abiecto nucleo qnq; sex & ultra cõmendant. Poteris etiã utraq;, adiecto saccharo medico, nã & huic subducẽdi potentia est, in purissima aqua decoq̃re, & mali punici grana supmandere, prandiumq; differre

Eupori. li.

li. 1. & 6.

differre. Vuæ passæ pigues dēptis arillis vnciæ uni⁹ pondere mādncant. Caricæ itē qnq; aut sex, & myxariorū uulgo Sebesten uocāt, septem numero pulpæ. Conserua florum boraginis & uiolarum purpurearū vnciæ unius pondere, rosarum item non soluti succus. Melina mala reposita, assata, & præsumpto tegmine saccharo aspersa leniter ad sellā ducūt. Sicut etiam gallinarū, capi:q; & nigri ciceris modice salsa & parum pinguia iuscula, in quibus Cassiæ catharticæ recens extractum medullaceum vnciæ unius, aut drachmarum sex pondere dissolue, adijciens perpetuo et semp de cinnamomo electissimo, tertiam drachmę partē. Manna nobiliū medicamen est, & seorsim, æquali cum cassia pōdere sumitur, aut in caprino sero modice salito, mixto saccaro resoluitur. Sic enim fortius & ire, & proijcere uentrem faciet. Nec uiolaria herba ad mouēdam aluum impigra est, dummodo succū suū secum habeat, nō excocta. Bis namq; aut tertio, quemadmodū reliquæ remolliētes herbæ mutata aqua cocta cōstringere, laxaq; prohibere uidentur. Hæc singula reliquū cibū præeant, & prandium non statim, sed aliquanto post interuallo inchoētur, ad minus uero sesq horæ spacium intermediet. Oportet etiam uarie hisce uti, neq; uno tantum delecto, id perpetuo exhibere. Assuefacta nanq; (Galen. & Auicen. testibus) spatio sumētis natura, pharmaci uim omnem contemnit. Auerroes inter res optimas mollientes aluum posuit pilas Ruffi, de quibus infra. Desidendi autem & meiendi

Sa. tu. li. 5 pri. 32. ca. de cura asthma. 6. Colliget

meiendi si nos incessat cupiditas, siue in publicis, uel priuatis actionibus agamus, nunquã negligatur, sed sponte euntem naturã eo quo petit & repit deducito. Poteris & uomitu grauatum uentriculũ abijcere, prolixos tamẽ caue. At quibus præsidijs secundus pestilenti tempore efficiatur uenter, iam dixi. Reliquũ est, quoniam sic se suggessit dicendorum materia, ut de peccantibus exequemur humoribus. Iam enim de ijs, qui succorum improbitate carent, præteritus est sermo.

De sanguinis missione.

Sanguinis missione, quũ uitæ hic & sedes & thesaurus sit, nõ omnes æqualiter opus habent, magis tamen illi, quibus plena, ampla, scatentiaq; uasa sunt, robustum, carnosum, rubrum item & pilosum corpus habentes. Quoniam hęc sanguinis dominium indicãt, ex media dextri brachij uena, præmisso mediocri exercitio, & lenium enematũ iniectione cõmodius auferemus. Verum liberalius paulo (si uires & reliqua illic pensitanda nõ prohibent) quam reliquo pestilenti tempore, arrepti enĩ ob acerbã crisim iudicationẽq; taliũ deinceps præsidiorũ nullum & postulant & admittũt. Reliquis opem tulit magnam etiã accessionis tempore uenæ sectio. Attẽdendum quinetiã, ne silente luna, interlunioq;, hæmorrhoidibus item & menstruis laborantibus, uel quando indigestio, cibiq; in uentriculo cruditas subest (quod intelligere possumus, si nauseantes uel eructantes uiderimus cum intestinorum hypochondriorũq; grauitate, inflatione, et mur

mure

mure) venam resecemus. Cucurbitulas autẽ præciſſo loco adfigimus, intra ſpatulas quidẽ illas, quas communis uenæ, quam medianã uocant, utilitatem aſſequi uolueris: quæ uero ſupra nates paulo admouentur, id commodi quod regalis uena præbere uidentur. Sed illis hæ perpetuo, quibus uenæ apertio ob plurima utilis non eſt, conueniunt.

De reliquorum humorum purgatione.

Si uitioſi tamẽ ſucci, hicq; citra ſanguinis copiam ſubſint, purgationẽ illico, quæ infeſtãti excremento fit accõmodata, petendam eſſe ex Hippoc. autoritate indicauit Galenus. Sta-
li. 1. de febri. ca. 11.
tim enim incipiente peſtifera conditione, quæcunq; (inquit) corpora uidimus humida, ſtatĩ quouis modo exiccare tentauimus: quæcũq; uero ſicciora, priſtinam naturam in his cuſtodiuimus: quæcunq; uero excrementis plena, purgatione ſanauimus: quaſcunq; uero oppilationes meatuum, ſoluimus & aperuimus. Indicant autem hos turbati fere ſomni, & imaginationibus inquieti, membrorum inſignis grauitas, & ea quæ in motibus eſt pigritia, tum cibi horror & nauſea, turbidumq; lotium &c̃. Verum illos ſecundũm Hippo. uere et autumno purgare oportet. Nam eodẽ
6. aphor. 47.
teſte, ὑπὸ κύνα καὶ πρὸ κυνὸς ἐργώδεες αἱ φαρμακίαι
4. apho. 5.
hoc eſt, Imminente atq; iam præſente Syrij tempore laborioſa ſunt medicamenta. At cũ hæc perſpicua ſint, omnibuſq; conſtet quæ ductiua quiſq; humor malus habeat, non omnium (quoniam perlongum eſſet) ſed mixtorum,

rum crudorumq; succorum' cathartica, quæ blande non uniuersim trahunt ponemus exe crantur uiolenta. Vtitor itaq; aggregatiuis sic dictis catapotijs, omni septimana bis scrup. ij. pondere ante cœnam cum syrupo conseruationis corticis citri. Eadem in dosi uel paulo ampliori pilas de quinq; generibus myrobalanorum exhibeto, uel tripheram illã persicam cum agarite, siquidem cum singula is respiciat membra, & internis omnibus uitijs conueniat, fit ut ab omnibus etiam membris leni quadam facilitate nocuum lentumq; & detrahat & deponat succum. Theriacæ secundum quosdam uirtutẽ retinens aduersus omne uenenum potentem, cordis mineras & fontes mire et roborat, et a ueneno expurgat. At quum malitia in uniuersum, quemadmodum cætera laxantia pharmaca, non careat, quoniam uentrem lacessit, fastidium progignit, & ad nauseam perducit, intestinisq; adhærens malum adfert, emendationis modum ponemus. Vini, quod maluaticum uocant libra. I. oxymellis simplicis vnc. ij. Gingiberis drag. iiij. salis gemmæ drag. ij. ʒ. Cinnamomi. galangæ. picæ nardi, florum boraginis & buglossæ añ drag. I. Decoque, cola, & infunde. xxiiij. horis Agarici in frusta dissecti vnc. iiij. deinde fiant trochisci drachmæ unius pondere. Sufficit aũt semel, bisue, omni heptomada, donec te satis purgatũ agnoscas, talem pastillum in pollinem tritum (adiectis conseruis ut sit mixtura aut syrupis aquisue cõuenientibus, ut sint pilę) deuorare.

Quod

Quod si fortioribus prædictis egeāt, miscere hisce quæ iam diximus secundum abundantis humoris naturam alia atq; alia potes, præmissis cuiq; succo aptis conuenientibusq; digestiuis. Sequenti uero die a pharmaco theriacæ scrup. ij. uel si illa desit Mithridatici cōfecti drag .I. cum aquæ rosaꝝ Campestriū vncia. I & aceti rosacei modico deuorare ne negligas. Trahit etiam omnem humorē sine tumultu et immodestia, Sirupus de fumo terræ descrip. Nicol. Floren. cuius dosis in robustis vnc. iij. esto.

fer. 2. dist. 6. ca. 7.

De simplicibus præseruantibus, Caput. XII.

Radices.

Sed inter reliqua quæ nos tuentur arma, clypeosq;, quib⁹ malo huic ueteres aduersum fuisse uideo, sunt pcipue illæ Angelicæ & Carlinæ uulgo sic dictæ herbæ (quam ego Cardinā potius, quoniā e carduorum genere sit, dictam existimo) radices. Enulæ item pampinellæ, Gentianæ, sigilli Solomonis, tormentillæ, Magistrantiæ, Dictamni, Valerianæ, palmæ Christi, zedoariæ, morsus diaboli, Amborum been Aristolochiæ, & reliquæ, quas ubi nuper & recens admodū collectæ fuerint, ne situm redoleant, rosaceo aceto & lauare & immergere oportebit, tum tritas et in puluerem redactas drachmæ dimidiæ ad integrā usq; pondere summo mane deuorare necesse erit, hyeme uero cum odore uino, æstate cum syrup. aceto, citri, aut maloꝝ granatorum acetosorū succo, quod si ore illas teneas, aërem æque & pellent & fugabunt infectū.

Herba.

Commen

Commendatissimi etiam habentur hyperici, vicetoxici, scabiosæ, Betonicæ, et pulegij pulueres, si omni die seorsim in ipsa aurora, uel quando suspectos aditurus es scrup. 1. pondere, hyeme cum melissophylli, aut scabiosæ, quam itæben appellant, aquis, æstate cũ acidi lapathi uel berberorum succo, deglutias.

Glycysidos uero & ocimi caryophyllati, Myrti item, citri, citranguli, limonum, cardui benedicti, scabiosæ, acidi lapathij, iuniperi, coriandri præparati, Angelicæ & Magistrãtiæ semina ore retenta, dentibusq; confracta optime nos & muniũt & defendũt. Virtute hisce nihil inferior censetur Hyacinthus, Sapphyr⁹ item, Adamas, Smaragd⁹, Margarita, Corallium, si collo, ut thoracem attingant, suspẽdas. Virtutem enim illorum Auicenna teste, qui in nobis est calor, manifestius actuat. Horum puluis optime misetur conseruis rosarũ purpurearum præmaturarum, Betonicæ itẽ, & florũ uiolarũ altiliũ (quos cariophyllos uocant, uulgo uero tunici herbã, qui odoris fragrantia & pulchritudine rosæ proximi) Diamarenate, Diacetosellate &c. De gemmis ad vnciam integrã conseruarũ sumuntur scrup. ij. de corallijs duplum fere, de pulueribus aũt radicum, herbarum, seminumq; prædictarũ drag. ij. ampliusq;, & hisce optime commixtis fiunt boli, quos ut sæpe docuimus, frequenter quoniam frequens est contagio, deglutire oportet. Myrobalani quinetiam saccharo conditi, comesti mane, tuentur nos egregie, et cerebrum mire corroborant. Idem faciunt cy

Semina.

Gemmæ.

de corallio Diosco. li. 5. ca. 130.

Conseruæ.

Condita.

triȷ̃ mali conditi cortices, meſpilorum item, a/catiarum & cotoneorum malorum ſaccharo conditorum fructus. At hæc omnia parce, nō affatim eſſe comedenda, neminem latere puto. Nequaquam enim eis ut cibis, ſed ut medicamentis iam utimur, alioqui in.vi. quod eſt de cibis capite, abſoluiſſemus hæc. Robub

Robub. uero arantiorum malorum, agreſte Berberorum, limonum, cotoneorum, acidiq́ʒ mali punici, & præſertim quod e ſylueſtri roſa fit, in/

Aquæ. tuta adituro loca, adiectis in hieme uicetoxici, calendulæ, betonice, meliſſophylli, men/thæ, in æſtu uero campeſtrium aut domeſticarum roſarum, uiolarum purpurearum, & lactu cellæ, quam Cicerbitas uel ſonchon uocant, aquis auxilio ſunt. In lemnio uero ſigil/

Lemnium ſigillum. lo quam terram ſigillatam nominant, mira experieris, ſi in pila minutim, pollinisq́ʒ inſtar fractum, in campeſtrium roſarum aqua ſub mergas, ut humorem combibat, & ſua ſpon/te exiccetur, quo facto conteratur denuo, quater iam lotum & exiccatum uſui repone. Su/

Syrup. mitur autem mane ſummo ſcrup.I. quando q́ʒ duo, cum redolentiſſ. uino, aut cum ſyru/pis Cichoriȷ̃, de ribes, de acetoſæ ſucco, agreſta, limonum, acetoſitatis citri, de corticis ci/tri, malorumq́ʒ granatorum acetoſarum. Sed neſcio quale nobis hodie ſigillum oſtendant pharmacopolæ noſtri, nam non Dianæ, ſed Hecates τριοσοκεφάλου imaginem præbere ui/dentur. Hoc etiam paratum olim a ſacerdote ſemel lotum quodq́ʒ iterum ablui non exige

li.9.ſymp. bat, Galeno teſte, accepimus, hodie niſi plus

ſemel

ſemel abluas, probum non habetur. Sed de lemnio ſigillo quid dicimus? uix aliud mirabilius præſeruatiuum Armeniaco bolo, de quo quid Paul. Aegineta citãte Galen dicat, audi. πρὸς τὰς λοιμικὰς σηπεδόνας, τὴν ἀρμενιακὴν βῶλον πινομένην, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν δι' ἐχιδνῶν θηριακὴν μεγάλην ὠφελεῖν. ἀμέλει κατὰ τὸν ἐν ῥώμῃ λοιμὸν φησίν. ὅσοις μηδέτερον τούτων ὀφέλησεν, πάντες ἀπέθανον. hoc eſt, ſi latine reddas, aduerſus peſtilentes putredines glebam Armeniacam potatam, pariter & ex uiperis theriacam magnã conferre. Aiunt enim Rhomæ quotquot neutrum horum præſidium ſenſiſſent, omnes opꝑetijſſe. Paratur autem eodem modo, ut ſigillata terra, & offertur ſummo mane ſcrupulus unus, aut duorum pondere, nunc cum redolentiſſimo uino, aquæ uitæ, modo cum limonum, acidiꝗ trifolij ſucco. Rure qui uitam agunt, & ab urbibus qui longius abſunt, Panem toſtum roſaceo aceto, aut agreſte ſucco infundãt, donec humorẽ combibat, recipiatꝗ paululũ, deinde madefactum eximant, cinnamomo ſuperſparſo deuorent. Eſt uero omnium eorum quæ iam diximus uſus ſummo mane, uel interdiu, ſi ad conſueta munia, & ad neceſſarios uocatus redire opus fuerit. Atque hiſce, quæꝗ paulo poſt dicemus, præſidijs clypeiſue munitus contra bilioſiſſimum hunc hoſtem contendere ne deſinas.

Bolus armeniacus. li. 2. de febri. ca. 35.

Pro ruſticis antipharmacũ

De medica. compositis præseruantibus, Caput. XIII.

Theriaca.

INter cætera quæ sub compositorum præcauentium caput ueniūt, nescio an priscū illud medicorum seculum in omni fere quæ apud illos erat pestilentia, Theriacæ antidoto quid aliud sublimius præstantiusq́ habuerit, morbo enī hoccine insuperabiles cautosue effecit, sæpe & arreptos liberauit ac restituit. De nostra, quæ ab īdoctiss. hodie passim ungentarijs conficitur quid pollicear, haud habeo, nisi quod eam ut ignauam, quoniam antiquos sui ortus fontes nescit, accuso. Bonitas illi probitasq́ nulla, ob inexplorata incertaq́ ex quibus antiquitus conficiebatur, simplicia. Optima quæ pristinæ bonitati accedit, saporem in ore relinquens diu, annum bis sextum nondum egressa, & in uenenatis animalibus sæpe experta. De illa itaq́ tanquā præstantiore, mane primo, bis omni septimana, aridioribusq́ scrūp. I. pondere cum punici mali acore, frigidioribus scrup. ij. cum melissophylli & scabiosæ aquis sufficiunt. Pueris nō nisi grana v. & scrup. ſ. ad summū. Huius loco Mithridaticum antipharmacum eadem in dosi, aut paulo ampliori quam theriaca, offerre potes Interdiu uero parum quod cicerē æquet, ore frequēter teneto. Pro delicatis fiūt tabulæ tales. Mithridatici confecti drag. ij. spetierum diambræ, compositionis Galeni quam lætificantem uocant an̄ drag. ſ. diarhodon scrup. I. Sacchari albiss. vnc. iij. cū aqua acetosæ, fiant tabulæ paruæ & deaurentur

Mithridatum.

Mixtura.

tur, de illis omni die una ſumatur. Mixtura et Bezoarticum meum, quod commendatiſſ. reperio, habet Armenij luti in campeſtrium roſarum ſucco abluti drag. vi. lemnij ſigilli eodem in liquore ſeorſim abluti, radicis angelicæ, tormentillæ, dictamni albi añ ſcrupu. ij. ſe. iuniperi, acidi lapathij, et ſcabioſæ añ ſcru. I. coralliorum rubrorum, ſandal. rub. roſarũ purpur. añ ſcrup. 5. cinnamomi electiſ. drachmam integram, croci, florũ meliſſophylli, ſicci ſyndonis crudi inciſi, raſuræ eboris, lapidum quinq; precioſorum añ g. vi. foliorum auri. iiij. & argenti. iiij. Diamarenati, Conſſ. roſarum añ. vnc. ij. Robub berberorum vnc. ij. conſeruæ florum uiolarum, allilium quos Caryophyllos uocamus vnc. integram, cũ ſyrupo limonum acetoſitatis citri quantum ſatis, incorporentur, dein deaurentur. doſis drag. ij. aliquando diſſoluimus commixtum hoc cum uino maluatico, uel alio redolentiſſimo, ut ſit potio, aut horum omnium puluerẽ ſine liquidis toſto pani & aceto infuſo ſuper ſpargimus, poterit tamen ſe quiſq; pro libito hoccine antipharmaco ſæpe atq; ſæpe præmunire. Nã præter id quod te a dracone illo cautum inculpatumq; reddit, cordis mineras egregie confortat, & ad hoſtili illi mpreſſioni reſiſtendum proteruum facit. Alia mixtura habet, Radicis pãpinellæ, zedoariæ, pæoniæ, angelicæ añ ſcrup. ij. cinnamomi ſcrup. iiij. baccarum lauri, ſeminis citri myrti añ ſcrup. I. 5. foliorum rutæ ſcrup. iij. agallochi maceros, odoratæ nucis, ſandal. rub. & luteorum,

Mixtura mea.

Mixtura alia.

rosarum purpur. an̄ scrup. 1. Corticis citri conditi vnc. 1. Robub de ribes, & syluestris rosæ an̄ vn. iij. syrupi acidi simplicis, aut iulep ros. donec satis, ut sit mixtura & deauret. Idē est sumēdi modus, eademq; cū superiore uis.

Ruffi antipharmacū

Ego uetustam illam Ruffi cōpositionē, propotismaq; tāq; ex Delphico oraculo missum, ita adoro & amplector, ut in præsens præterire neutiq; possim. Recipit uero Aegineta teste,

li. 2. qui est de febrib. ca. 35.

ἀλόης μέρη β. ἀμμωνιακοῦ θυμιάματος μέρη δύο. σμύρνας μέρος ἓν τοῦτο λειώσαντες ἐν οἴνῳ εὐώδει, δότεον ὅσον κυάθου ἥμισυ. δηλονότι καθ᾿ ἡμέραν οὐκ οἶδα φησὶν ὁ ῥοῦφος ὅσις μετὰ τούτου τοῦ ποτοῦ ἀυχ ὑπερδέξιος ἐγένετο τοῦ λοιμοῦ. hoc est si uertas, Aloes partes. ij. ammoniaci thymiamatis, totidem, myrrhæ partē. 1. Dissolue in uino perodoro, & propina dimidiati cyathi singulis diebus mēsura. Nā haud noui quenq; (Ruffus inquit) qui hac potione pestē & non uicerit & suparit. Sed quū aduersa huic seculo amara cognoscā, cōsultius agetur, si aromatico cum uino aut agrestæ limonumq; succo catapotia informes parua. xx. e drachma una, & deaurate tres quatuorue ante cœnā, reliquoq;, quādo scilicet circa assumpta uentriculus & hepar negotiū non habēt, omni fere tempore deglutiunt, æstate uero cū acidis frigidiusculisq; succis. Auicennæ dosim (quoniam omni die circiter drachmam integram offerri iubet) nimiam esse censeto, nisi lentos crassosq; succos trahere uelis, nam & sic drachmæ sufficiet dimidium. Pilæ meæ habent Armenij luti eloti scrupu. iij. phu, gentianæ, aristolochiæ an̄ scrupulos. ij. myrrhæ

Catapotia

rhæ

rhæ, se. acidi lapathij, pulueris diacorallij añ scrupulos. iij. Cinnamomi, calami odorati, zedoariæ añ scrupulus. I. Agallochi, croci añ scrupulũ ʒ. Myrobalanorum chebul. Embli. indorum añ scrupulos. iiij. aloes eloti vnc. I. ʒ. cum syrupo granatorum fiant pilæ, sumendi modus iam præcessit. Quod si frequens sit contagio, uide ut horum omni die ante cœnam, uel mane, frequens sit usus. Reliquo tempore scrupulus. I. semel in heptomada sufficit. Agricolis, qui ue in pagis ab urbibus longius absunt, sequens antidotus sufficit, quã in sanctuarijs Mithridatis maximi regis Cn. Pompeius inuenit. Habet nuces. ij. siccas, ficus totidem, foliorum rutæ. xx. simul trita addito salis grano, commisce, & qui hoc ieiunus sumit, nullum uenenum nociturum illo die. Aliud Amygdalarum suauium mundatarum. viij. ficuum aridarũ liuentium. iiij. foliorum rutæ. xx. granorum iuniperi scrupul. v. trita aceto rosaceo permisce, ut sit electuarium. dosis regalem nucem æquet, summo mane. Dictu mirum quid Theriaca antipharmacumq; in thesauris meis repositum, seculo huic incognitum, in omni propellenda pestilentia possit, huius tamen descriptionem (tum quia prolixum esset, tum quoniam abunde satisq; in superiori sermone de ijs quæ ad præcautionem faciunt me indicasse existimo) in præsens enarrare nolui. Communicabimus tamen optimis id quibuscunque amicis. Cæterum illius quoque meminisse oportet, ut syndone

Antidotus pro rusticis.

Plini. 23. cap. 8.

Alia.

Authoris theriaca.

interpaſſatos ſequentes pulueres craſſe con-
tuſos ſemper perpetuoq́ pectori præfixos ge-
ras. Habent florum roſarum purpurearum
forfice inciſarum vnc. ij. ſandalorum luteo-
rum, Corticis citri añ drag. ij. Cinnamomi,
caryophyllorum añ drag. 5. Agallochi, cro-
ci añ ſcrup. 1. Miſce. Sed περὶ τῦ προφυλακῦς
hæc obiter. Nunc quoniam ſic nos inuitat
tempus πρὸς φαρμακευτικὴν transire oportunũ
uidetur.

IOACHIMI SCILLERI DE PESTE BRITANNICA, SECTIO. II.

De Signis, Caput. I.

Igna quoniam per ſe manife-
ſta ſatis ſunt, ſummatim per-
curremus tantum. Habet autẽ
inconſtãtes notas morbus hic:
quibuſdam enim cum tremore
& frigore, cæteris non ſine ar-
dore mediocri increpuit acceſſio, cum capitis
& dolore & grauedine, cordis pulſatione,
nauſea, vomitu, ſomnolentia, ineuitabiliq́ ſo
pore. Hiſce & ſpiritus ægre trahitur, turbatũ

lotium, inquietudo & anxietas, sudores feti/di, conuulsiones, & quæ memorata nunc nō sunt, superintelligenda. Quibusdam omnia hæc non simul, nec ordinate, sed seorsim mix/timq; accidunt, Haliabate teste, idq; propter corporum iam correptorum inequalitatem, differentiasq; hoc tempore præsertim.

De curatione, Caput. II.

SEd iam ea quæ ad curationem adtinent dicemus breuiter, nihil qđ circa languē/tem factu necessarium sit omittentes. Decet autem inprimis, probum candidumq; medicum singulis exquisite perspectis, natu/ræq; motu contemplato, ex Hippo. præcepto, Aphor. li. eo quo sæpe repit deducere naturam. Cum 1. 21. igitur pestilentis huius materiæ euacuationis admodum conferens locus uniuersa sit cutis, curandum inprimis, estq; illud ex salubribus præceptis præcipuum, ut recto tramite, hoc est, per directum ad locum patientem natu/ram proueham⁹. At quibus id modis, quaue uia efficere possis, quam si peste sudoreue ar/reptum strato si fieri potest, mox calido inij/cias, stragula deinde non ex plumis sed molli consuta lana obtegens, pellibusq; non graui ter fouens, sicq; congrue ægrotāte locato, hoc est, schemate competenti ad octauam usq; ho ram plus minus iuxta uirtutis tolerantiam strenue sudando ut decumbat urge, calorifi/cis pannis fœtidi fluoris liquorē, ut mox alius prorumpere proluereq; possit, absterge fre/queuter, frigidi aëris ingressum dum fluenta

 detergis

detergis cauens. Cæterorum usum frequen tiamq;, quæ extingere & retardare laxa solēt (nam generalis hic canon est) prætermittens. Naturę enim obsidere magis, eiusq; potentiā qui hæc facies impedire uideberis. Deinde di ligēter obseruatis hisce præceptionibus, mini stri siue astātes ubi singula maduerint, in aliū lectum excalfactum, & diligenter apparatū languentem tuto traducant, et studiose obser uent, ut ad reliquū tempus bis septem horis, in quibus Crisim suā absoluisse censetur mor bus, quiescat & persistat. Quod si nec eo tem pore, nisi quis bis septem diisecet horas, per-duraturum se agnoscat, in propinquū stratū tuto collocari illū permittimus. Solutus quan doq; breuiori spatio abijt: nonnulli enī duode cim, uix octo cæteri in uniuersum desudauere horis. Sed secundū humorū in ebullitionē a-ctorum superabundantiā & crassitudinē hæc se habent, partim etiam ob pororū meatuūq; angustiā. Hos omnes ut imperfectos semper damnauimus, quādoquidē nouimus plures, si morbo hoc deprehensi non satis sudarent, ī alios pessimos grauesq; morbos (quēadmo dū in ea q̄q; quæ Athenis oli erat peste, Thu cidide teste, factum legimus) transijsse. Sed su doris ꝓductiua medica, deinde singulari ca-pite dicemus. Monebimus hic robustos, et q-bus de uirtute plus satis est, fortiter ad fluorem urgēdos esse, minus uero imbecilles, quos ob uirtutis iacturam non tētabis, neq; nimiū cō pelles, ijs tertiū stratū, cæteris secundū admi simus. Ne extrema præter caput frigori expā

dent

dent aduerte inprimis, & persuade ne breuis uoluptatis gratia omnem deponent salutem. Periculũ enim ingens, & uulgo compertũ, ne exposita contabescant, decidantue membra.

Quomodo cibandi sint, Cap. III.

CIrca cibũ ita te habeto, ut tenui semper uictu, præsertĩ si uirtutem spiritusq; sudore & uigiliis resolutos, abire cognoscas, utq; reliquo tempe melius persistere possit foueas languentẽ. Sic enĩ in robore, ne corpus reptum dissolui cõtingat seruabis, tenuissimo autem si in uigore consistat iuxta Hippo. præceptum utendũ. Reliquos ut circa morbi con/coctionem natura ualẽtius operari possit impeditos sic dimittimus, minus enim ad conficiẽdos recens sumptos cibos distrahet, crisimq; exacti⁹ absoluet natura. Cõtusum sequẽs suaue erit & boni succi, cõfortatiuum, mediæ materiæ & opt. Cohortales pulli donec cõ/cidãt in aqua puriss. adiecto hordeo & cinnamomo decoquant, deinde saxea in pila conterant, tantumq; ex iusculo donec per pannũ colenda transeant superfundat, deinde offert cũ ampliore, si mitior sit ardor, cĩnamomo, aliis rosacea cũ aqua contemperat. Eodẽ mõ se habẽt cæterorũ uolantũ teneriora contusa. Est etiã in hoc ordine ex auena cõfectũ tenui⁹ pulmẽtaceũ, qd' aceti rosacei parũ, si inclemẽtior febris esset habeat, & suauiũ amygdalarum lac electiss. itaq; recẽtib⁹, integris, optimis/que libre unius pondere, corticem calid. aqua perfuse, detrahito (nisi candidius magisq; albicans uelis, tunc enim frigida q̃buis tardius deponant, ꝓfundere melius) in saxea pila aut

1. apho. li. ..

autpuriſſ. in uaſe ligneo piſtello contunde in offas, aquam fontis quæ efferbuerit donec ſatis infundito, & ubi dimidiæ horæ ſpatio humorem hauſerint, rurſus & uehementius quã ante contundito colando puriſſ. uaſe defluentia excipe, & ſubiectis carbonibus clementer coque, diligenter ne coëat, moue. Ex cinnamomo parum, poſtquam ſatis cõcoxiſti, adijcito. & micam panis optimi digitis confricatam inijcito, Ex ſaccharo non niſi parum. Sorbile item omnium cum macere, cæteraq; talia opportuniſſ. admodum. Atq; hiſce ſi opus erat & pro uirtute tantum parciſſime cibãdos cenſuimus. Abeunte uero ſudore, & direpto prælio, uictoq; hoſte corpora alacrius nutriẽ
2. de ratio. uict. da Hippo. monuit, præſertĩ ſi extrema preſſi ſint eſuritione, & gauſabũde exultanterq; appetant, uiriumq; nihil reliquũ habeant, Cauentes ne ijs, quibus prius aſſueuere cibis ſeipſos infarciant, periculum enim. Oportet itaq; de longa fame ad capeſcendos cibos tardo greſſu redire, ne laſſam perturbemus naturam, ex ijsq; qui conueniunt eligere cautim ſingula, donec robur recipiat corpus, nam & tunc omnia mediocriter.

De potu, Caput. IIII.

POtum quamdiu fieri poteſt expectet ſitis, quemadmodum etiam fames cibũ. Deinde hordei aquam cum paſſulis & aliquot meliſſophylli folijs decoctam, ſi cum impetuoſa ſiti aluus officium non reddat, dato. Vehementer tamẽ acida, ut ſunt iulep ber

berorũ

berorum acetosæ, acidiq; grani punici succus &c. quamuis sitim arceant ac mitigant, sudores tamen facile retardant, quapropter parce in hordei aquam transfundito, ne euntes morentur sudores: pro febris tamen uehementia ne emarcescant languētes modo copiose, tūc uero modice dato. Leue uinum & odoratū, si mitior ardor sit, sudorem elicit & iuuat, Vehemens autē & forte inflammationi addit, & destituit nisi acido modice contemperatum fuerit. Confortat egregie temperatū, in quo auri fragmenta extincta fuerint, aluū tamē non ducit. Quibusdā etiam Sapphirū, cæterasq; gēmas poculis inijcere placuit, nec displicet, cum enim non iuuant (iuuare tamē credo) insigniter, bibentis tamen animum oblectant, qui confortatus ad cætera melius se habere cognoscitur.

De somno, Caput. V.

SAlubrium præceptionum id fere maximum est, ut obseruent astantes ne ueterno pressi languētes, somnos capient longos & in ἰυωθρότηρ, hoc est, in inexpugnabile somni gen⁹ prorumpant, sicq; attracto ad intima ueneno animam & ponant, & uitam excedant. Vetabis affabulationibus, pulsibus nolis, capillorum & barbæ tractionibus reliquisq;. Nares frequēter acerrimo aceto quod contusos grosse caryophyllos recipiat, aut aqua rosata moschata inunges. Somnos tamē in tertio lecto, hoc est in fine defluxionis experiri largius liberaliusq; disces.

De

De alui officio, Caput VI.

IAcentes uero si incessat illos natura, nihil horũ retinere debent, nec ad solium ꝗ̃uis breuis sit uia deducendi, sed suppositis ca lidis pannis spongijsue & aluus & fluentia excipienda.

De sudoris tarditate, Cap. VII.

IMpeditos sudores melliloti, et chamomæ li, libanotidis quoq; et Hyssopi in odoro flauescenteq; uino decoctio promouet ac
sa.tu.li.4 soluit, quamuis suapte natura, Galen. testan te, crassorum succorum extenuatiuum, mea- tuumq; corporis aperitiuum sit uinũ. Horũ tamen uaporem per immissos intra stratum arundines, quæ corpus attingant, recipere necesse. Quod si id minus assequi potes ciere elicereq; tarda sequẽs Rhazes pota decoctio
li. de pestil. ca. 7. potest. Habet ficuum aridarum liuentium xxx. vuarum aridarum sine interioribus gra nis vncias. ij. aquæ libras. iiij. ebulliant clemẽ ter & leniter quoad liquefiant, & profer lan- guenti ad libræ dimidium tribus prolatio- nibus foue prius indumentis calefaciendo, ut diximus. Sed uix aliud est, quod uenenũ ma- gis extrudat & ad poros reponat angelicæ radicis puluere, si drachmæ unius pondere, cum libanotidis aquis sumatur. Multo forti⁹ uero, si cum theriacæ drachma semis. Aliud, quod habet Mithridatici confecti vnc. 5. cro- ci scrup. 1. Betonicæ siccæ, radicis angelicæ añ drag. 5. specierum electuar. liberãtis dul cis, diambræ, compositionis Galeni quam læ tificantem uocant añ scrup. 1. specierum tria

sandalorũ

sandalorum, diarodon abbatis añ scrup. 5. Confectionis illius quam manus Christi perlarum uocant vnc. 1. Sacchari candidiss. vn. iij. Aquæ uitæ .q. s. fiat confectio in tabulis, & deauretur. Assumat pro uite rotulam unã, quoniam & abijciet fortius, & uires cum hoc corporis lassas reficiet: lapis uero ille qui Persis Bezoar, id est, liberans a ueneno dicitur, granorum .xij. pondere, Arnaldo teste, omne uenenum per sudorem deponit. li. de uenenis.

De virium corporis aliquot confortatiuis & restauratiuis, Cap. VIII.

FVgitiuos a sudore spiritus, lassatamq; naturam sequens mixtura reducit. Habet conseruæ rosarum purpurearum antiquæ boraginis añ drach. v. confectionis huius quam manus Christi cum fragmentis uocant drag. iij. cinnamomi electiss. agallochi, coralliorum rub. añ scrup. 1. foliorum auri. vi. de acidi grani succo .q. s. fiat mixtura, quæ deauretur. De hac sæpe propina, uel si cordi est, placetq; dissolue hæc in aqua decoctionis redolentiss. cinnamomi, & sit potio.

Quod si ultra aliquid pro uirtutum instauratione desideras, egregius est tibi hac in re autor Marsilius Ficinus, quem ut studiosius euoluas uelim. Magnum est, quod de Democrito Diogenes Laertius prodidit. Cum enim iam ex senio deficeret, & propinquus uideretur occubitus, merentem sororem quod illo in celebritate cereali moriturο li. de uita. 2. ca. 10. li. 9. de philosop. uir.

morituro ipsa deæ vota exoluere nequiret, bono animo esse iussit, panesq́; calidos sibi quotidie afferre, eos igitur naribus admouēs, vinum se dum ea transiret celebritas seruauit. Vbi uero dies illi transierunt, tres autem erant, quieto sinu conclusit uitam. Optime etiam in refocillandis uiribus sequentes sunt tabulæ. Habent carnium pulparum caponis iuuenis aut ascellarum perdicis libram dimidiam, pinearum in aquis samsuci infusarum vnc. 1. cinnamomi electiss. drag. iiij. specierum diambræ, diamoschi, aromatici rosati añ scru. 1. Carnes in pilam cōijce, & ligneo pistillo contunde, contusis, species admisce, et confice bolos longos, quos morsulos uocant cum vncijs duodecim albiss. sacchari in melissophylli aquis dissoluti, deaurentur. Vtere hisce assidue & audacter, uires enim perditas facile repetes, & in cæteris uitæ munijs melius te semper habebis. Reliquum est (quoniam actionis circa languētem modum breuissime me absoluisse spero) ut ualeas, boniq́; consulas, & rem Deo opt. max. qui uerus medicus est, committas.

DE PESTE BRITANNICA. FINIS.

